

8
2011

liturgijsko-pastoralni list
ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXVIII. • cijena: 13 kn

Liturgija i norma

od 7. kolovoza do 3. rujna 2011.

2011 **8**

God. XXVIII. (2011.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
Petar Bašić, Ante Crnčević,
Ivan Ćurić, msgr. Ivan Šaško,
msgr. Antun Škvorčević,
Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:
msgr. Antun Škvorčević

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Kaptol 26
10000 ZAGREB

Telefon: 01 3097 117
Faks: 01 3097 118
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

ISSN 1331-2170 – UDK 282

ŽIVO VRELO

urednikova riječ

1

- ☐ Kriza tradicije i nejasnoća slobode

naša tema: Liturgija i norma

2

- ☐ Obredna norma i slavljenje vjere, A. Crnčević
- ☐ Liturgijska knjiga i kreativnost liturgije, A. Crnčević
- ☐ Liturgijsko pravo u službi liturgijske normativnosti i normalnosti, I. Šaško

otajstvo i zbilja

18

Biblijska razmišljanja:

I. Šaško, I. Raguž, A. Vučković,
S. Slišković, Ž. Tanjić

- ☐ Devetnaesta nedjelja kroz godinu
- ☐ Dvadeseta nedjelja kroz godinu
- ☐ Uznesenje blažene Djevice Marije
- ☐ Dvadeset i prva nedjelja kroz godinu
- ☐ Dvadeset i druga nedjelja kroz godinu

symbolon

38

- ☐ Ikonografija uznesenja blažene Djevice Marije, A. Crnčević

trenutak: pisma čitatelja

40

- ☐ O ljepoti liturgije

Kriza tradicije i nejasnoća slobode

Kršćansko ispovijedanje vjere, premda u prvi plan stavlja »klanjanje Bogu u duhu i istini« (usp. Iv 4, 24), od najranijih se okupljanja kršćanske zajednice oslanja na *obred* koji svoje utemeljenje pronalazi u Gospodinovim riječima i gestama. Tim obrednim riječima i gestama novozavjetna zajednica vrši »spomen-čin« Kristova otkupiteljskoga djela, a logika obredne forme ostavljala je prostor specifičnostima po kojima su zajednice u raznim kulturalnim i misaonim okruženjima te životnim uvjetovanostima izražavale zbiljnost Otajstva vjere. Najstarija obredna forma poznavala je »jezgru« Gospodinovih riječi i gestâ, koje postaju »normom« za daljnje oblikovanje obrednosti i forme slavlja. Zato je sloboda i kreativnost pojedinih slavitelja, ponajprije biskupa, utrla put oblikovanju najstarijih liturgijskih tradicija iz kojih su se razvile »liturgijske obitelji« ili obredi, prepoznati danas kao rimski, ambrozijanski, bizantski, koptski, maronitski... Životne okolnosti pojedinih krajevnih Crkava te briga za pravovjernost slavlja ubrzo su prvotnoj intuitivnoj formi dali značenje institutivnosti. Tako briga za ljepotu slavlja ne znači samo brigu za obrednim očitovanje temeljne »Norme« – Kristova djela spasenja – nego i brigu za formu slavlja, koja se ravna zadanim obrednim obrascima, kako u obredim činima tako i u obrednim riječima. Može li takva zadanost i »formalnost« slavlja vjere biti prikladan okvir za puni doživljaj Otajstva?

Takva se pitanja danas sve češće postavljaju, ali pokušaji bijega od obrednosti i iskušenje povjeravanja punoj slobodi u načinu slavljenja završavaju u gubitku oslonca i zasjenjenju smisla slavlja vjere. Obred nije samo forma koja čuva istine vjere i zadane načine slavlja. Obred je povlašteno mjesto u kojemu se čovjek, oslonjen na čvrstu strukturu slavlja, može povjeriti događaju Otajstva. Liturgija Crkve, jer je obredno slavlje, nužno pretpostavlja temeljne norme i uredbe te iz njih izvedene odredbe, koje – svaka na svoj način – zadaju, obvezuju, određuju, nalažu, savjetuju, preporučuju, potiču ili pak daju slobodu u izboru. Nema obreda bez norme. Slavlje se naziva obrednim upravo zato što čuva konstantu forme i smisla, pa je nužno prihvatiti njegovu nepromjenjivu uredbu i njegove odredbe, trajno podložne zakonitim crkvenim promjenama i obnovama. Nepovjerenje prema obredu, pokazuje da nije u krizi obrednost nego autoritet tradicije. Na jednak način, bezuvjetno povjerenje jedino u naslijeđenu obrednu formu, bez otvaranja prostora novosti i prilagodbi, vodi u beživotni formalizam. Obred je povjeren kršćanskoj zajednici, koja u brizi i odgovornosti čuva *bitno i nepromjenjivo*, ono 'institutivno' u slavlju vjere, te s kritičkom odgovornošću *prihvaća novo* koje je potrebno za životnost slavlja vjere.

Urednik

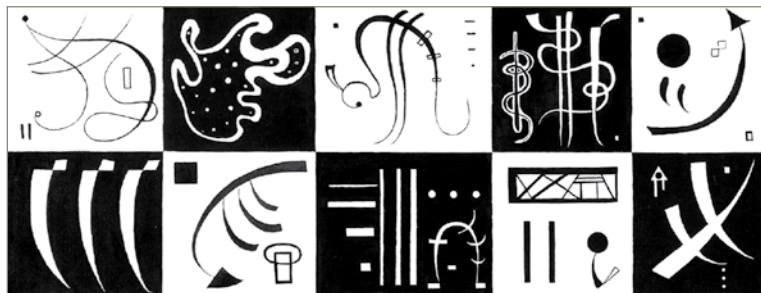
Obredna norma i slavlje vjere

O »normativnosti« liturgije

Ante Crnčević

Rasprave o liturgijskim temama nerijetko započinju i završavaju pitanjem o »normativnosti« i ispravnosti obredne forma slavljenja. U takvome diskursu počesto izostaje dvoje: a) misao da je liturgiju nužno promatrati prvenstveno iz utemeljujućega spasenjskoga događaja i iz teologije slavlja, a ne samo iz obredne normativnosti liturgijskoga čina; b) misao da obredna norma izvire i oblikuje se iz teološke zbilje i nastojanja za jasnoćom i cjelovitošću liturgijskoga događaja, a ne iz želje za ispravnošću i kanonskom valjanošću obreda. Čini se da najgorljivijim zagovornicima obredne »ispravnosti« i vjernosti obrednoj normi (u smislu odredbe) nerijetko nedostaje prave spoznaje o temeljnoj naravi i smislu tih istih liturgijskih norma. Kršenje liturgijske norme, naime, ne događa se samo nepoštivanjem, reduciranjem ili nedopuštenim 'proširivanjem' norme, nego i svođenjem norme na značenje izvanjskoga određenja obredne forme. Točno obredno izvršenje norme ne može jamčiti istinitost i puninu slavlja. Za slavlje je potrebno više od norme. Olako se, naime, zaboravlja da liturgijsku normu nije moguće vezati tek uz formu i obrednost; norma je izraz brige za smisao, za istinitost i jasnoću liturgijskoga događaja. Pokazuje to i najstarija liturgijska tradicija: stvaranjem liturgijskih norma i odredaba Crkva je težila za *pravovjernošću*, a ne za *pravoobrednošću*. Obredne norme nisu nastale kao odgovor na obredni nesklad ili kao plod želje za obrednim unificiranjem slavlja vjere, nego kao put za čuvanje i promicanje istine vjere koju je Crkva ispovijedala i u liturgiji slavila. Najstarije se norme zato i ne odnose na način slavlja, nego na otajstvo koje se slavi. Tako je, nakon stoljeća liturgijske kreativnosti, koja je samim slaviteljima prepuštala slobodu oblikovanja liturgijskih molitava, najprije 'normiran' tekst slavlja. Sama činjenica da postoji pisani tekst liturgijske molitve, tj. obrazac (zvan također i 'formular'), znači normiranost. Upravo je normiranje teksta u raznim krajevima Crkve – pod utjecajem onodobnih teoloških i crkvenih autoriteta, zemljopisnih posebnosti i crkveno-povijesnih uvjetovanosti – utrla put stvaranju različitih litur-

Razmišljanje o liturgijskim normama i normativnosti obredne forme mora uvijek biti vođeno jasnim spoznajama o teološkim postavkama iz kojih izrasta liturgija Crkve. Taj zahtjev pruža nužno rasvjetljenje za ispravan odnos prema liturgijskoj obrednoj normi i njezinoj teološkoj vrijednosti, osobito u suvremenim traženjima koja, odvajajući normu od sadržaja slavlja i teološkoga govora Crkve, sve više zastaju pred pitanjem može li obredna norma (i s njom forma) biti valjano mijenjana.

gijskih tradicija. Ono što danas nazivamo »liturgijskim obredom«, u značenju identiteta neke liturgijske tradicije (kao npr. rimski, ambrozijanski, bizantski ili koptski obred), u početcima je bilo nositelj teološke specifičnosti i naukovnih nijansi kojima se odlikovala neka krajevna Crkva, osobito s obzirom na način interpretiranja povijesno-spasenjskih događaja i liturgijskih slavlja tih istih događaja.

Obredna forma slavlja nije nikada nastajala bez odnosa na teološki nauk, na njegov razvoj i(li) zapadanje u nejasnoće, nego je baš u njemu utemeljena i njime određena. Zato razmišljanje o liturgijskim normama i normativnosti obredne forme mora uvijek biti vođeno jasnim spoznajama o teološkim postavkama iz kojih izrasta liturgija Crkve. Taj zahtjev pruža nužno rasvjetljenje za ispravan odnos prema liturgijskoj obrednoj normi i njezinoj teološkoj vrijednosti, osobito u suvremenim traženjima koja, odvajajući normu od sadržaja slavlja i teološkoga govora Crkve, sve više zastaju pred pitanjem može li obredna norma (i s njom forma) biti valjano mijenjana. Činjenica je da se teološki govor o otajstvima vjere kroz čitavu povijest ustrajno oblikovao i preoblikovao, tražeći uvijek nove načine interpretiranja Istine, kako bi Crkva u svakome vremenu mogla na što puniji način imati udjela u zbilji spasenja. Ta »novost« nauka, uvijek vjernoga Istini, tražila je i »novu« obrednu formu po kojoj će *lex orandi* najizvršnije očitovati *legem credendi*. To je 'logika' svih liturgijskih reformi. Liturgijske norme stoje kao strukturalna i smislena sveza između teološkoga nauka i obredne forme slavlja. Vezanje norme samo uz nauk Crkve vodi u ideologizam, kao što vezanje norme samo uz obrednu formu vodi u rubricizam, koji lako postaje najvećom mjerom ideologije.

Red i obred

Ostavljajući na trenutak prethodno spomenute kriteriološke temelje obrednih norma, zaustavimo se na promišljanju nad današnjim liturgijskim raspravama, nerijetko zaustavljenima na kritici »normativnosti« slavlja vjere. Dok, naime, jedna struja naglašava strogu vjernost staroj obrednoj formi, druga, koja je prisutnija

u liturgijskoj praksi nego li u raspravama, daje puno povjerenje »obrednoj slobodi« i »nenavezanosti« na bilo kakvu formu (i normu) slavlja. Mogu se čuti prigovori kako u liturgiji nije moguće na skladan način pomiriti obrednu normiranost i želju da liturgija bude istinsko slavlje. Pomišlja se kako je slavlje nespojivo s normom, s unaprijed zadanim obrascem ili formom, pa se kao osnovne pretpostavke slavlja ističu ka-

Pokušaji oblikovanja slavlja u »obrednoj slobodi« i »slobodi od obreda« vode k 'događanjima' kojima pristaje oznaka »ne-red«. Liturgija je uvijek *ordo*, red (zato i govorimo o »redu mise«, »redu krštenja«, »redu ženidbe«...), i upravo zato što je oblikovana kao »red« ona je obred.

tegorije: »obredna sloboda«, spontanost, kreativnost, otvorenost duhu, nadahnuću... U želji za »obrednom slobodom« zaboravlja se da ne postoji istinsko slavlje bez obreda i da slavitelji ne mogu nikada biti »slobodni od obreda«, od neke zajedničke kulturalne i identitetske slavljeničke forme. Svako slavlje pretpostavlja neku obrednu formu po kojoj se prepoznaje kao slavlje. Čak i ona najjednostavnija slavlja, kao npr. slavlje rođendana, uvijek u sebi nose prepoznatljive obrasce koji tvore slavlje. Što bi se dogodilo sa slavljinama kad bismo im oduzeli naslijeđene forme i načine slavljenja? Ona bi jednostavno prestala biti slavlja.

Pokušaji oblikovanja slavlja u »obrednoj slobodi« i »slobodi od obreda« vode k 'događanjima' kojima pristaje oznaka »ne-red«. Liturgija je uvijek *ordo*, red (zato i govorimo o »redu mise«, »redu krštenja«, »redu ženidbe«...), i upravo zato što je oblikovana kao »red« ona je obred. Obreda nema bez reda, tj. bez »ustaljenoga« načina slavlja i bez unutarnje logike obrednoga slijeda. Pojam *ordo* (red) u svome korijenu (*or*) čuva zajedništvo s glagolima *ordior* (započinjati) i *orior* (izvirati), pa obred, kao »forma reda«, ima zadaću uvijek povezivati vršitelje i dionike obreda s Izvorom i Smislom slavlja. Liturgijski nas obred uvijek vraća na *Početak*, na utemeljujući Događaj iz kojeg te-

če »spasenjski red«. Stoga je obred uvijek *plod reda*, način odnosa prema spasenjskome redu koji se aktualizira u zajednici slavitelja. Kada je riječ o liturgijskome slavlju, *red* valja razlikovati od *niza* i obrednoga *slijeda*. Liturgijski red (izražen obrednom formom) jest nešto znatno više od ispravnoga i točnoga nizanja ritualnih čina i gesta. Red pokazuje nutarnju logiku, svezu koja obrednome slijedu daje smisao i značenje. Liturgijske norme odnose se, dakle, na li-

Liturgijska obnova dvadesetoga stoljeća istaknula je pojam »slavlje« (*celebratio*) kao iznimno prikladan oblik odnosa zajednice vjernika naspram otajstvenoga događaja, ali je istovremeno životni kontekst dao znatno šira, a time i nejasna, značenja iskustvu slavlja.

liturgijski red, na smisao slavlja i uprisutnjenu zbilju spasenja, a ne tek na *obredni slijed* i igru verbalnih i neverbalnih forma slavlja.

Nezamislivo je, stoga, govoriti o istinitosti slavljenja otajstva vjere bez prihvaćanja »reda« koji nas uvodi u životno iskustvo otajstvenoga događaja i bez usvajanja liturgijskih norma koje nose zadaću obredne mistagogije.

Hermeneutika normativnoga u liturgiji

U prethodnim analizama rabili smo pojam liturgijske norme u najširem smislu riječi, uvriježenom u općenitomu govoru koji normi daje značenje odredbe ili propisa o zadanosti obredne forme. No, valja jasno naznačiti da je takvo shvaćanje redukcionističko i ne dotiče bit *normativne dimenzije* liturgije te nas može lako zavesti, osobito u dijalektici obrednoga (shvaćenoga kao normativnoga) i otajstvenoga. Već u naznakama koje razlikuju liturgijski red (*ordo*) od obrednoga slijeda postaje jasno da se liturgijska norma ne može svesti na odredbe o obrednome slijedu. Dolazimo tako do nužnosti jasnoga značenjskog razlikovanje *obredne norme* od *obrednih pravila*. E. Mazza u svojoj hermeneutici normativnoga pojašnjava da *institutivna* dimenzija liturgijskoga čina traži i stvara normu i normativnost, dok ona *celebrativna* iziskuje obredna pravila i odredbe slavlja. Naime, ako li-

turgiju Crkve shvatimo u pavlovskome i patriističkome smislu kao Predaju u punome smislu riječi, kao ono što nam je »Krist predao«, onda to Predanō postaje *normom* koja nipošto ne može biti izjednačena s pravilom ili odredbom. Otajstvo Krista, koje se izvršuje i aktualizira po liturgijskim činima Crkve (usp. SC, 6), jest *norma normans* tih istih slavljeničkih čina. Počelo prema kojemu se stvaraju, oblikuju i mijenjaju obredni čini i odredbe koje ravnaju obrednom disciplinom. Sam pojam *norma* nastao je kontrakcijom riječi *gnorma* (ili *gnorima*), u kojoj se prepoznaje grčki glagol *gnorizein* čije je značenje poznavati, spoznati, (od istoga je korijena i lat. *noscere*). Norma je ono što otkriva i omogućuje spoznaju stvari. Liturgijska normativnost, dakle, ne ide za obrednom disciplinom nego za jasnoćom spoznaje i iskustva slavljenoga otajstva kroz obredne riječi i čine.

U današnjemu govoru u kojemu se pojam liturgijske norme rabi kao ekvivalent obredne odredbe, pravila ili »rubrike«, teško je u pojmovlju biti jasan. U ispravnome pristupu bilo bi važno liturgijske norme shvaćati kao principe, načela koja vode u bit slavlja te ih razlikovati od obrednih odredaba. Struktura liturgijskih knjiga zato na početak, prije »obrednoga reda« i njegova slijeda, opisanoga odredbama i rubrikama, stavlja »principe i norme«, »opći uvod«, »prethodne napomene« ili pak »opću uredbu« o otajstvu koje se tim liturgijskim činom slavi. U prijevodima se katkada zanemaruje razlikovna specifičnost tih pojmova, pa je korisno spomenuti i izvorne latinske naslove »uvodnih tekstova« koji imaju 'težinu' crkvenih »dokumenata«: *Institutio generalis*; *Praenotanda generalia*; *Praenotanda*. Razvidno je da je riječ o »normama« koje prethode obrednom slavlju i koje govore o njegovoj »institutivnosti« i općim načelima samoga slavlja. Uz te opće norme i uredbe u nekim je liturgijskim knjigama (u Rimskom misalu, Redu krštenja, Redu potvrde, Redu bolesničkog pomazanja) donesena i »apostolska konstitucija«, temeljni dokument kojim se sažimlje i izriče teološki nauk o pojedinom otajstvu vjere i liturgijskom slavlju po kojemu se to otajstvo aktualizira, pa je jasno da uvodne tekstove

Liturgija ja vjerna predaja nauka Crkve.

(naslovljene kao opće uredbe ili opće napomene) valja razumijevati u tom interpretacijskom ključu. Nije, stoga, sretna okolnost da u nekim obnovljenim i doradenim tipskim izdanjima liturgijskih knjiga »uvodne napomene« dobivaju više disciplinsko-ritualne obojenosti nego u ranijim izdanjima, pa ona otajstveno-institucionalna dimenzija liturgijske normativnosti biva zasjenjena, a sama normativnost biva dijelom svedena na jednostavnu obrednu odredbu. Ako se takvim 'obnoviteljskim' postupcima kanilo obredne disciplinske odredbe uzdignuti na višu razinu, na razinu općih normâ i uredaba, onda je to razlog većoj zabrinutosti nad takvim razvojem liturgijske misli.

Sam obredni slijed slavlja u liturgijskoj je knjizi praćen i tumačen obrednim naznakama, didaskalijama ili 'rubrikama'. Drevna tradicija da se te obredne naznake u liturgijskim kodeksima i knjigama ispisuju ili tiskaju crvenom bojom dala je i tehničko ime samim naznakama: lat. *rubrica* znači crven, pa 'rubrike' označavaju crveno otisnut tekst. Paleografija, kada je riječ o drugim područjima, poznaje i drugi način pisanja napomena koje prate tekst: one bi se pisale na marginama stranice kodeksa, pa »marginalnô« označava ono što je popratno ili manje bitno. Ipak, usporedba marginalija s obrednim napomenama i rubrikama ne može biti prihvatljiva jer napomene u liturgijskim knjigama vode brigu o

skladnom odnosu riječi i gestâ, koje su zajedno nositeljice smisla, pa se samo njihovom usklađenošću može govoriti obredu, a tek njihova manifestativnost Otajstva donosi ljepotu slavljenja.

Suvremeni zazor prema obrednoj zadanoosti liturgijskoga slavlja vjere nosi u sebi širi spektar poteškoća. Prva je u nejasnoći samoga pojma 'slaviti'. Liturgijska obnova dvadesetoga stoljeća istaknula je pojam »slavlje« (*celebratio*) kao iznimno prikladan oblik odnosa zajednice vjernika naspram otajstvenoga događaja, ali je istovremeno životni kontekst dao znatno šira, a time i nejasna, značenja iskustvu slavlja. Stoga, dok u liturgiji Crkve 'slaviti' ima jasno značenje udioništva zajednice vjernika u Božjoj spasenjskoj proslavi, pa slavljenje znači ujedno i aktualizaciju spasenjskoga događaja, životne slike 'slavljenja' nameću značenja odvajanja od redovitosti, neformalnosti, značenja potpune slobode, 'provoda' i zabave. Ideja slavlja danas sve više naglašava misao o izuzimanju iz svih 'normâ' ponašanja. U slavlju se danas sve dopušta i sve opravdava, a uspjeh slavlja mjeri se njegovom izvanjskom jedinstvenošću, onim što do tada nije viđeno. Uvodi se i kategorija ludosti kao mjere dobroga slavlja (pa će »dobro slaviti« značiti »ludo se provesti«). No, unatoč načelnoj želji za nenavezanošću na formu, jedno je sigurno: slavlje se uvijek utječe i povjerava nekoj formi koja izrasta iz neke obredne matrice. Je li moguće

»Ovo činite meni na spomen.« Kristovo vazmeno otajstvo za Crkvu je temeljna »norma« svakoga liturgijskoga slavlja. (Z. Šulentić)

čestitati rođendan bez pružanja ruke i bez riječi koja je već u sebi obredna riječ, doći na slavlje bez pozdrava koji uvijek ima neku prepoznatljivu formu (i samo tako biva prepoznat kao pozdrav) ili pak slaviti bez pjesme ili glazbe koja riječi slavlja daje obrednu formu? Slavlje je uvijek obred, jer se neko događanje identificira kao slavlje jedino ako staje u okvir nekih kulturalnih modela i vrijednota. Slavlje bez unaprijed prihvaćene forme nema vrijednosnoga cilja, pa se slavlje urušava u zabavu koja je svrha samoj sebi. Odricanje od unaprijed prihvaćene forme slavlja i njegove 'obredne' strukturiranosti dokida se i mogućnost prosudbe ljepote slavlja, njegova smisla i vrijednosti koja bi se uzdizala iznad običnosti zabave i ugođe, pa taman i duhovne.

Normativnost: kriteriji prilagodbe i obnove

Današnja nestalnost obredne forme, zaborav norme te pokušaji traženja vrijednosti i ljepote slavlja upravo u njegovoj spontanosti i slobodi pristupa, uvode nas u stanje koje se sve češće definira kao kriza liturgije. Razmišljanja nad takvim kretanjima u liturgijskoj praksi nameću nam temeljno pitanje: je li toj krizi

razlog u nepovjerenju u institutivnost i normativnost slavlja vjere te, slijedom toga, u nepoštivanju zadanosti obredne forme, ili pak razloge treba tražiti dublje – u nerazumijevanju smisla i vrijednosti slavlja? Time navire niz drugih pitanja: Zašto slaviti? Može li se živjeti i gajiti vjeru bez da ona bude i slavljena? U čemu se prepoznaje zajedništvo ispovijedanja vjere? U čemu se očituje dinamika vjerničkoga odnosa s Bogom, ako se odrekemo slavljeničkih čina? Mogu li čini zajedničkoga ispovijedanja i slavljenja vjere biti prepušteni spontanosti i slobodi pojedinaca i skupina? Možemo li se povjeriti činima slavlja ako oni nemaju prepoznatljivu i nosivu strukturu smisla i istinâ vjere? Može li liturgija, oslobođena forme i norme, biti sigurna i pouzdana prenositeljica Predaje, onoga što nam je Gospodin predao?

Normiranost liturgijskoga slavlja vjere jest jamstvo Istine koju se u slavlju iskustveno dotiče. Crkva koja slavi povjerava se Predaji koja čuva vez s utemeljujućim spasenjskim događajem. Normativnost liturgije ne nalaže neku propisanu i nepromjenjivu obrednu formu, nego na prvo mjesto stavlja Otajstvo vjere. Upravo usmjerenost i otvorenost Otajstvu traži uvijek nove izričajne forme, vlastite pojedinim povijesnim razdobljima i kulturalnim kontekstima i uvjetovanostima. Ista ta normiranost, koja je teološko-institutivne naravi, otvara dostatan prostor i obrednoj slobodi u kojoj će se svaka zajednica moći osjetiti istinskim subjektom slavlja i dionikom spasenjskoga događaja.

Polazeći od jasnoga značenjskog razlikovanja liturgijskih norma od obrednih odredaba, uputa i naznaka, govoriti o liturgijskoj normativnosti i normiranosti znači ostati na razini liturgijske teologije ili »teologije Otajstva«. Iz te »teologije norme« valja pristupiti i svim obrednim odredbama, uputama, smjernicama i napomenama (rubrikama), nastojati prepoznati njihovu vrijednost, ali ujedno i biti spreman prihvatiti nužnost njihove promjenjivosti. Vjernost Predanomu i prihvaćanje normativnosti liturgije pružaju tako okvir za ispravan odnos prema obrednim odredbama i kriterij za njihove prilagodbe i promjene, kada to nalaže istinska potreba Crkve. ■

Liturgijska knjiga i kreativnost liturgije

Slavlje između norme i slobode

Ante Crnčević

Gospodinove riječi na oproštajnoj večeri »Ovo činite meni na spomen« u crkvenoj predaji nisu nikada bile razumijevane kao savjet nego kao *mandatum* i zapovijed u kojoj se jasno razaznaje *eklezijalni*, komunitarni (»činite«) i *ritualni* (»ovo«) aspekt vršenja otajstvenoga spomena. Vjerna toj zapovijedi Crkva je od najranijih dana, okupljajući se »prvoga dana u tjednu« i preuzimajući Kristove riječi i geste s oproštajne večere, marno vršila spomen-čin njegova vazmenoga otajstva. Te središnje obredne geste i riječi ostale su sačuvane u svim povijesnim razvojem i obnovama slavlja euharistije te se u toj činjenici jasno razaznaje normiranost liturgije i njezina otvorenost potrebi trajnoga razvoja. Činjenica obredne i sadržajne konstante te potreba za uvijek novim obrednim izričajem, vlastitim povijesnim razdobljima i kulturalnim okruženjima, daju razlog postojanju *liturgijske knjige* kao i razlog *obnovi* liturgijskih knjiga i obrednih odredaba kroz povijest. Liturgijska knjiga nije tek *zbirka* uputa i zadanih molitvenih tekstova. Ona već u svojoj strukturi, rasporedu dijelova, grafičkoj i knjiškoj oblikovanosti, dakle već u svome izgledu pokazuje *obrednost*. Ona je obredna knjiga, knjiga koju se razumijeva iz logike obreda. Njezina sadržajna, strukturalna i oblikovna posebnost iziskuje umijeće čitanja i razumijevanja, teološku, eklezijalnu i pastoralnu kriteriologiju za 'dobar' odabir obrazaca i obrednih forma kada se nudi mogućnost izbora, ali se također zahtijeva umijeće ophođenja s njom u obrednome slavlju. U razmišljanju o tim vlastitostima liturgijske knjige vodit ćemo se mislima koje je ponudio Corrado Maggioni (*Rivista liturgica*, 2011, 396-414).

Narav liturgijske knjige

Liturgijska knjiga uvijek izrasta iz nastojanja Crkve u vršenju Kristove zapovijedi. »Budući da je euharistijska liturgija bitno *actio Dei* koja nas čini dionicima u Isusu po Duhu Svetom, njezin temelj nije dan na raspolaganje našoj samovolji i nije podložan uvjetovanjima pomodnih hirova.« (Benedikt XVI., *Sacramentum caritatis*, 37). Doista, »nitko ne može postaviti drugoga temelja osim onoga koji je postavljen, a taj je Isus Krist« (1Kor 3, 11). To su polazišta za oblikovanje liturgije koja je *ordo* te za stvaranje i obnovu liturgijskih knjiga u kojima Crkva vjerno čuva ono što je od Gospodina primila (usp. 1Kor 11, 23). Utemeljenje liturgije u Kristu i njegovu poslanju prvi je razlog postojanju »knjige« i obrednoga obrasca koji su jamstvo da će slavlje biti *ordo*, red koji nas vodi do samoga Izvora, Kristova spasenja.

Slavlje otajstva vjere oblikuje se iz »norme Otajstva«, iz dara koji je Crkvi povjeren, a koji Predaja vjerno čuva i prenosi naraštajima. Liturgijska knjiga koja donosi zajedničku hvalu Crkve za djela spasenja i zajedničku formu slavlja radi radosnog udioništva svih u slavljenom otajstvu, čuva *dimenziju darovanosti* spasenja u Crkvi. Premda se obred povjerava vjernoj brizi Crkve, njezinoj sposobnosti razumijevanja i kreativnosti, liturgija propisanom liturgijskom knjigom i njezinom obrednom konstantom traži podložnost Crkve daru odozgor.

Dragocjeni Dar odozgor, ponuđen Crkvi i vjerno čuvan kroz liturgijsku predaju, očituje se u snazi molitvenih riječi, u ljepoti obrednih čina te u obrednoj knjizi koja zajednicu uvodi u iskustvo Dara.

Tako izrađena liturgijska knjiga predaje se liturgijskoj zajednici koja je subjekt slavlja. Čini se da liturgijski pastoral još uvijek nije dostatno učinio u prihvaćanju liturgijske knjige kao vrela liturgijske teologije i duhovnosti za čitavu zajednicu. Liturgijska knjiga u obnovljenoj liturgiji nije zamišljena i stvarana kao »instrumentum« dobroga i točnoga vršenja obreda ili kao 'tehničko' pomagalo, nego prvenstveno kao vrelo u kojemu se iščitava i spoznaje smisao slavlja. Obredna knjiga je liturgijska literatura »par excellence«, prvi udžbenik i priručnik liturgijske teologije i duhovnosti. Pripraviti liturgijsko slavlje ne znači iščitavati i dobro poznavati obredne rubrike, nego prije svega iščitavati, razumijevati i usvajati euhološke dijelove, molitvene obrasce koji su srž slavljenja vjere. Oni daju razložnost i formu obrednim napomenama, rubrikama koje jedino u cjelini slavlja imaju smisao i vrijednost. Meditacijom nad liturgijskim tekstom, nad molitvom Crkve, slavitelj i svaki nositelj liturgijske službe spoznaje svoju služiteljsku zadaću u liturgijskom uzbiljenju Otajstva. Zato liturgijskoga odgoja nema bez povjerenja samoj liturgiji, onomu što se u njoj slavi i zbiva. Vjernost liturgijskoj knjizi ne tiče se samo strogoga poštivanja obrednih uputa i rubrika. Takva vjernost otvara vrata neželjenom formalizmu, rubricizmu, eksteriorizmu i legalizmu. Svi ti –izmi, stavljeni pod zajednički nazivnik ceremonijalnosti, bili su razlog korjenitoj liturgijskoj obnovi koja je sazrijevala i rasla kroz proteklih stotinu godina i koja je htjela postići puno, svjesno i djelatno udioništvo (*participatio*) svih vjernika u slavlju otajstava vjere. Ta želja Crkve nalaže da liturgijska knjiga bude vrelo duhovnosti za sve dionike slavlja. Na tome polju, zacijelo nam predstoji još mnogo htijenja i nastojanja.

»Obdržavanje normi proizišlih iz crkvene vlasti zahtijeva sklad misli i riječi, izvanjskog djelovanja i pozornosti srca. Očito je da bi tek puko izvanjsko obdržavanje normi bilo suprotno biti svete liturgije u kojoj Krist Gospodin želi sabrati svoju Crkvu tako da s njom bude 'jedno tijelo i jedan duh' (usp. Fil 2,5). Zbog toga izvanjski čin mora biti prosvijetljen vjerom i ljubavlju, koje nas ujediniju s Kristom i bližnjim te rađaju ljubav prema bližnjima i napuštenima. Liturgijske riječi i geste jesu vjerni, kroz vjekove dozrijevani, izraz razumijevanja Krista te nas uče istoj misli koja je u njemu.« (Ivan Pavao II., *Redemptio-nis sacramentum*, 5). Slavlje otajstava vjere oblikuje se iz »norme Otajstva«, iz dara koji je Crkvi povjeren, a koji Predaja vjerno čuva i prenosi naraštajima. Liturgijska knjiga koja donosi zajedničku hvalu Crkve za djela spasenja i zajedničku formu slavlja radi radosnog udioništva svih u slavljenom otajstvu, čuva *dimenziju darovanosti* spasenja u Crkvi. Premda se obred povjerava vjernoj brizi Crkve, njezinoj sposobnosti razumijevanja i kreativnosti, liturgija propisanom liturgijskom knjigom i njezinom *obrednom konstantom* traži podložnost Crkve daru odozgor. Obred nije liturgijskome službeniku predan u vlasništvo, nego mu je povjeren da po njemu bude vjeran posrednik Kristove svećeničke službe u svijetu. Potpuno »gospodarenje« obredom od strane liturgijskih služitelja dokida dragocjenu mjeru božanske darovanosti, koja prva stvara istinsku ljepotu i spasenjsku zbiljnost slavlja. Zato liturgijske knjige valja razumijevati i prihvaćati kao sredstvo kojim Crkva *posreduje* zajednicama najuzvišeniji dar, a ne kao zbirku kojom se nešto nalaže ili ograničava.

Spomenuta vrijednost liturgijske knjige za otajstveni život Crkve kroz čitavu je povijest preslikavana i na način umjetničkog uređenja i oblikovanja. Mnoge riznice crkvenoga blaga čuvaju iznimno vrijedne liturgijske knjige, ispisivane i oslikavane najvećim umjetničkim umijećem, urešavane plemenitim kovinama i dragocjenim materijalima, nerijetko okivane u čvrstome i 'trajnome' uvezu kako bi se i na taj način očitovala pomna i trajna briga Crkve za povjereni joj Dar. Zapanjujuću i neprocjenjivu vrijednost nekadašnjih liturgijskih knjiga, osobito evanđelistara i misala, nije moguće protumačiti materijalnim bogatstvom Crkve, nego jedino njezinim istinskim povjerenjem u ono što joj je najdragocjenije – u Liturgiju koja je najtješnje jedinstvo Crkve s Gospodinom. Zato su crkvene riznice govorljiva kritika današnjemu »liturgijskom siromaštvu«, tj. zaboravu i, počesto, nemaru za Vrijednost koja nam je milosno povjerena. Suvremene mogućnosti tiska i jednostavnoga priređivanja, umnažanja i oblikovanja tekstova, nisu uvijek iskorištene za ljepotu slavlja, za dobrobit zajednice i njezinoga lakšega poniranja u zbilju Otajstva, nego su nerijetko znak (i način) utapanja uzvišenosti Dara u banalnost i običnost. Ako na ambonu umjesto Lekcionara ili Evanđelistara susrećemo fotokopirane listove, župne pastoralne 'listiće' ili list koji vam je sada u rukama, postaje očevidnim da su ta pastoralna pomagala nekomu »olakšala« 'tehničko' vršenje liturgijske službe, ali su istovre-

Liturgijske knjige, za one koji im pristupaju u vjeri Crkve, nose više slobode nego ograničenja te više 'razvijaju' i rasvjetljavaju obred nego što ga 'kontroliraju'.

meno obezvrijedila smisao liturgijskoga služenja i obesecijenila Dar koji nam je predan u mjeri nemjerljivosti Božjega darivanja. Zato neuredne i zapuštene liturgijske knjige ne govore samo o nečijoj urednosti nego i načinu razumijevanja liturgije i njezinoga 'mjesta' u vlastitome životu i životu Crkve.

Od liturgijskoga teksta do spasenjskoga čina

Slavlje Kristova otajstva, vođeno vjerom Crkve i potpomognuto liturgijskom knjigom koja čuva »normu« vjere i obrednu formu slavlja, u sebi je uvijek čin, događanje. Liturgijska knjiga zato otajstva vjere ne prenosi samo kroz teološke pojmove i »formule« vjere, nego ima zadaću tim formulama dati *formu*. Premda se liturgijske knjige u predaji Crkve nazivaju »svetim knjigama«, potrebno je jasno razaznavati njihovu zadaću u *događanju* vjere, opirući se opasnosti da liturgija sakralizirala obrednu knjigu. Liturgijska knjiga kao i svi drugi obredni elementi i predmeti uvijek su u odnosu služenja otajstvenom događaju. Zatvoriti liturgiju u obrasce ispovijedanja vjere, u molitvene formule i obredne forme, vjerne normativi liturgijske knjige, vodi u idolatriju ideja i pojmova. Crkva se uvijek nastojala oprijeti stvaranju tzv. »idejnih blagdana«, u kojima se slavi neka istina vjere ili neka »ideja« koja je plod vjerničke pobožnosti, te je uvijek davala prvenstvo onim slavlji-ma koja su spomen-čin nekoga povijesno-spasenjskog događaja. Liturgija se naslanja na obredni čin jer na svojoj otajstvenoj razini jest čin, događaj. Zato i liturgijska knjiga otvara molitvene riječi i obredne geste događaju vjere.

U vršenju obrednih čina, u skladu s odredbama i 'rubrikama' obredne knjige, umjesto poniranja u otajstveni događaj vjere, moguće je zastraniti u ozračje »patologije ritualnoga savršenstva« (M. Campedelli). Obredni čin, jer svrhu nema u samome sebi, nikada ne dostiže »savršenstvo« samim time što je točno izvršen. Liturgijsko događanje nadilazi obredni izričaj i zadanost obredne knjige. Obred je uvijek simbolički čin, »relacijska forma« koja dionike slavlja uvodi u zajedništvo s Gospodinom.

Zadaća je liturgijskih služitelja i svih odgovornih u liturgijskome pastoralu da se jasnoća obredne knjige (teksta) prenese u iskustvenu jasnoću obrednoga čina. U želji za »razumljivošću« liturgije nerijetko se unose riječi tumačenja, geste ponavljanja i naglašavanja, čime se gubi jasnoća obrednoga jezika pa obred lako postaje »otvorenom knjigom« koju se »obredno dopisuje« prema nahodanju pojedinih slavitelja i prema 'potrebama' raznih prigoda. Takve intervencije u obred, premda vođene plemenitim nakanama, najčešće su plod nedostatnoga poznavanja liturgijske knjige i specifičnosti obrednoga govora te krivoga poimanja slobode (RS, 7-9).

Briga za autentičnost slavlja i za poniranje u dubine otajstva koje liturgija Crkve nudi, ne ostvaruje se traženjem novih putova obrednosti, nego ponajviše povjerenjem u liturgijsku knjigu, studiranjem njezinoga sadržaja i molitvom na koju ona nadahnjuje. Tako liturgijska knjiga slavitelje uvijek vraća u ozračje Crkve, u radost zajedništva, u istine njezine vjere, u milost otkupljenosti, darujući snagu poslanja za preobrazbu svijeta. Uvjeran sam da liturgijske knjige – za one koji im pristupaju s vjerom Crkve – nose više slobode nego ograničenja te da više 'razvijaju' i rasvjetljavaju obred nego što ga 'kontroliraju'. ■

Liturgijsko pravo u službi liturgijske normativnosti i normalnosti

Ivan Šaško

Na spomen suodnosa liturgije i prava redovito se budi dojam uređivanja i postavljanja pravila koja ograničavaju, sputavaju, ne dopuštaju spontanost i sl. Međutim crkveno pravo polazi od naravi neke zbilje. Nemoguće je nešto regulirati ako se prvo ne zna o čemu je riječ i radi čega je potrebno stanovito normiranje. Dakle, na prvome je mjestu poštovanje prema jednoj crkvenoj zbilji koja nadilazi zemaljske kategorije i odražava objavljenu stvarnost, uobličenu u zemaljske izražaje obreda.

Unutar raznih kategorija na koje se može podijeliti kanonsko pravo, dopustivo je govoriti i o 'liturgijskome pravu'. Postoje, dakle, norme kojih se potrebno pridržavati u liturgijskome životu crkve, odnosno u liturgijskim slavljinama. Te norme također posjeduju: narav, tipove i podrijetla, tumačenje i djelotvornost, temelj i svrhu. Što se tiče Katoličke crkve, zakoni postoje za rimski obred i za ostale obrede latinske Crkve ili zapadne katoličke Crkve, a ne odnose se na Istočne Crkve. Ovdje nas zanima poglavito rimski obred. Za panoramski pogled koristim i preuzimam rad Fredericka R. McManusa, a za pitanja o normativnosti liturgijskih knjiga Agostina Montana.

Red i ob-rednost

Obred već sam po sebi govori o 'redu' i ne postoji neuređena obrednost, premda pojam uređenosti varira i premda je uređenost u trajnoj napetosti s ostalim sastavnicama obredne zbilje. Tako svaka prenormiranost može gušiti, a svaka nenormiranost ostavlja tragove nesigurnosti, gubljenja identiteta, nejasnoća u sustavima vrijednosti itd.

Naše se zanimanje odnosi na sadašnje liturgijsko pravo, na odredbe obnovljene liturgije nakon Drugoga vatikanskoga sabora koja ne zanemaruje kreativnost i inkulturaciju, vodeći brigu o raznim mjerodavnostima. Govoreći o liturgijskome pravu nipošto se ne misli samo na odredbe koje sadrži Zakonik kanonskoga prava, nego i na odredbe koje se nalaze u liturgijskim dokumentima i liturgijskim knjigama. Zapravo se radi o cjelini koja se razvija iz nutarnjega smisla kršćanskoga otajstva, slavljenoga u liturgiji i crkvenosti koja odražava to otajstvo.

Bez obzira na očito preklapanje između odredaba koje se odnose na liturgijska slavlja i crkvene discipline, koja se odnosi na sakramentalni život Crkve, korisno je uočiti razliku između širokoga područja crkvenoga prava koje se odnosi na sakramente i ostale

Ekleziološka polazišta
trebaju nove izražaje
u govoru liturgije, kako
verbalnome, tako i neverbalnome, obuhvaćajući
pitanja liturgijskoga prostora,
vremena, umjetničkih izražaja,
glazbenih oblika, gesta, predmeta itd. Ponekad se čini jednostavnim
normirati stanovite kanone i »norme«
ljepote, dostojanstva, razumljivosti, veze
sa stvarnošću, kulta ili sakramenta,
odnose između osoba u slavlju te drugo,
ali se brzo suoči sa 'živim organizmom'
liturgije koji nadilazi normiranost koja
bi stala u logiku rubrika.

liturgijske čine i liturgijskih odredaba koje se mogu zvati liturgijskim pravnim normama. Kongregacija za božanski kult i disciplinu sakramenata mjerodavno je tijelo koje normira ono što nije sadržano u Zakoniku kanonskoga prava (ZKP), o čemu govori i kan. 2. ZKP-a, spominjući da unutra »uglavnom (*plerumque*)« nisu sadržane liturgijske norme, ali ZKP sadrži razne kanone, poglavito definicije, i temeljne kanone koji se izravno odnose na liturgijska slavlja. Puno je općih odredaba koje se odnose i na liturgiju, posebno u Prvoj knjizi sadašnjega ZKP-a (usp. kanone: 1.-95. i 129. do 144.).

Neposredno prije negoli je ZKP iz 1983. stupio na snagu mjerodavna je kongregacija objavila popis inačica koje su se trebale ugraditi i ostvarivati po novim liturgijskim knjigama (dekret je od 12. rujna 1983.). Uviđajući da Zakonik ne ulazi u mnoštvo pitanja vezanih uz liturgiju, pitamo se koja su glavna vrela liturgijskoga prava.

Vrela liturgijskoga prava

Premda Zakonik ostaje općim pravnim okvirom, stvarna su vrela liturgijskoga prava liturgijske knjige koje su formalno i službeno potvrđene zajedno s papinskim i drugim crkvenim dokumentima kao sastavnim dijelovima tih knjiga. Postoji i posebno liturgijsko pravo, osobito na nacionalnoj razini, koje ima svoje odobrene knjige, odnosno pomoćne dokumente i odredbe.

U samim liturgijskim knjigama redovito se nalaze dva načina uredbe ili pravila: *rubrike* koje upotpunjuju molitvene tekstove i same obrede, određujući bilo riječ bilo čin; pripadni *uvodi* u svaku knjige. Uvodi se zovu *prethodne napomene* (*praenotanda*) ili u najvažnijim knjigama opće uredbe (*institutiones generales*). Nakon Tridentskoga sabora četiri su glavne liturgijske knjige Rimskoga obreda bile: misal, brevijar, ritual (obrednik) i pontifikal.

Te su se kategorije sačuvale i u obnovi nakon Drugoga vatikanskog sabora kao niz nadnaslova, jer danas svaka od tih knjiga podrazumijeva različite odjeljke, odnosno sveščiće za pojedinu vrstu slavlja (na tragu rješenja iz najranijega razdoblja povijesti liturgije i oblikovanja obrednih obitelji).

Postoji, dakle, niz mjerodavnih knjiga na latinsko-me, tzv. tipska izdanja (*editiones typicae*), ali i prijevodi tih knjiga na raznim mjesnim jezicima, koje imaju kanonsku potvrdu Kongregacije, odnosno knjige koje su potvrdile pojedine biskupske konferencije za Crkve određenih područja. Općenito su jednake rimskim knjigama, no često sadrže dodatne inačice, nacionalne i krajevne prilagodbe ili izvorne molitvene tekstove, kao što su obrasci za posebna mjesna slavlja.

Liturgijske knjige uključuju papinske dokumente, osobito apostolske konstitucije i apostolska pisma na papinsku inicijativu (tzv. *motuproprije*), te razne dokumente, od direktorija do naputaka ili jednostavnijih bilježaka (nota), koje rijetko imaju opću obvezujuću snagu. Današnji glavni mjerodavni pravni oblik svakako je

Vrela liturgijskoga prava jesu liturgijske knjige, crkveni dokumenti koji ravnaju liturgijskom disciplinom, odredbe mjesnih biskupa te liturgijska predaja.

apostolska konstitucija koja se koristi npr. za potvrđivanje Rimskoga misala ili za izmjenu središnje materije i forme sakramenata koja je u mjerodavnosti samo najviše papinske ili koncilske vlasti (o čemu govori kanon 841.).

Posebno liturgijsko pravo može zadobiti oblik općih dekreta konferencija biskupa ili pojedinih dijecezanskih biskupa, premda ovi zadnji ne promulgiraju liturgijske knjige. Posebno liturgijsko pravo može se također pridati drugim dokumentima, kao što su nautci za slavlja i doktrinarna izlaganja koja se tiču liturgije. Ovdje je prikladno navesti da je šezdesetih godina 20. stoljeća, *Consilium ad exsequendam* ili *Vijeće za provedbu liturgijskih odluka Drugoga vatikanskog sabora* bilo izradilo radnu matricu i plan kodificiranja općega liturgijskog prava, ali taj plan nije ostvaren.

Normativnost liturgijskih knjiga

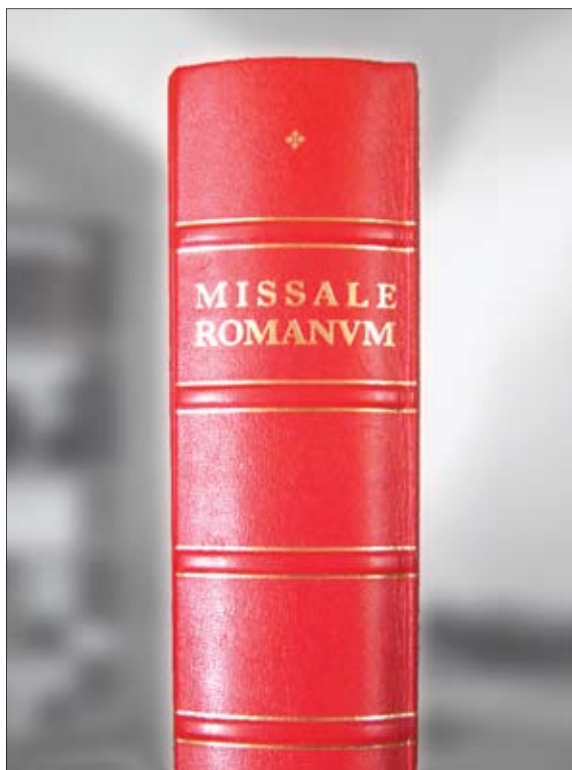
Zakonik kanonskoga prava na dvadesetak se mjesta odnosi na liturgijske knjige, a posebnost sadržaja nalazimo u tri kanona: kan. 838 (o mjerodavnoj vlasti koja uređuje liturgiju, objavljuje i autorizira izdanja liturgijskih knjiga); kan. 826 (o potrebi potvrde mjesnoga ordinarija) i kan. 846 (o potrebi vjernoga poštivanja odobrenih liturgijskih knjiga u slavljinama sakramenata). Te su odredbe ipak općenite naravi, imajući pred sobom život Crkve i slavlja sakramenata te ne dopuštajući proizvoljnost u objavljivanju, prevođenju, korištenju liturgijskih knjiga. Ipak je riječ o izvanjskim stegovnim pitanjima.

No, postoje dublja, nutarnja liturgijska pitanja, kao što su: zašto se treba držati liturgijskih knjiga; kako tumačiti norme i kakvu imaju snagu uvodne napomene ili rubrike; do kuda je dopustiva fleksibilnost; kako koristiti i tumačiti krajevne prilagodbe? Da bi se dobili odgovori na ta i slična pitanja nije dostatan Zakonik, nego su potrebna i druga vrela liturgijskoga prava. Pri tom se vidi na koji su način ta vrela komplementarna.

Ipak, treba krenuti s polazišta koje uvjetuje cjelokupno uređenje i pokazuje 'duh' zakona. Nakon Koncila se govori o novim zakonskim normama i novome duhu, što zahtijeva da se uzmu u obzir pastoralne i duhovne dimenzije zajednica u kojima se slavi liturgija. Obnove uvijek traže vjerodostojnost slavlja, razlike između onoga što je bitno i onoga što je korisno, ali se u dnu nalaze nove ekleziološke postavke, koje su očite u dokumentima i duhu Drugoga vatikanskog sabora (od kolegijalnosti do supsidijarnosti).

Ekleziološka polazišta trebaju i nove izražaje u govoru liturgije, kako verbalnome, tako i neverbalnome, obuhvaćajući pitanja liturgijskoga prostora, vremena, umjetničkih izražaja, glazbenih oblika, gesta, predmeta itd. Ponekad se čini jednostavnim normirati stanovite kanone i »norme« ljepote, dostojanstva, razumljivosti, veze sa stvarnošću, kulta ili sakramenta, odnose između osoba u slavlju (zaređeni službenici koji imaju pastoralne službe, posebni službenici laici i čitava zajednica) te drugo, ali se brzo suoči sa 'živim orga-

»Rimski misal« uređuje središnje kršćansko liturgijsko slavlje, slavlje euharistije, ali je ujedno i riznica nauka Crkve jer euharistijska preobrazba dotiče sve sfere kršćaninova života.

nizmom' liturgije koji nadilazi normiranost koja bi stala u logiku rubrika ('rubricizam'). Zato su obilježja liturgije manje prihvatljiva od ostalih rodova kanonskog prava što se tiče stroge regulacije.

I danas se može čuti da je nakon Drugoga vatikanskog sabora previše toga prepušteno slobodnoj interpretaciji, što pokazuje da treba dati više pozornosti shvaćanju prava i razlikovanju kanonske vrijednosti i uporabe prava. No, cilj je doprijeti do nutarnje snage interpretacije. Krutost norma je u nekim vremenima imala više uspjeha negoli je to danas moguće zamisliti. To ne znači da je danas uistinu previše toga dano 'na volju', nego se nedovoljno pazi na stupnjeve normiranja, obično preskačući i birajući iz normativnosti ono što se nekome sviđa, okrnjujući tako i normu, a ponajviše smisao liturgijskih čina i govora. Liturgijsko pravo polazi od Duha, jer zna da je riječ o otajstvu, o daru, a ne o stvarnosti koja izvire iz zemaljske zbiljnosti. Zbog toga ne treba čuditi rečenica iz Zakonika koji se odnosi na katoličke Crkve na Istoku (1990.), a koji – govoreći o kršćanskome običaju – govori o onome što »odgovara djelovanju Duha Svetoga u crkvenome tijelu« (usp. kan. 1506,1).

Obnovljene liturgijske knjige odišu bogatstvom mogućnosti, poštivanjem konkretnih okolnosti, otvorenosti kreativnosti, što je puno teže od poštivanja krute norme. Koncil je zapravo rekao da Crkva shvaća da je život predviđan prostor koji se ne može uokviriti normom, ali je liturgija ostala normirana – itekako! Dopušteni izbori i ponuđene mogućnosti ne smiju narušiti normiranost koja se trudi oko 'normalnosti' liturgije. Dobar primjer koji često spominjem vidljiv je u slučajevima gdje liturgijske knjige kažu da se može nešto izreći ili se obratiti vjernicima »ovim ili sličnim riječima«. Čest je slučaj da se tu ne pokazuje kreativnost, ali će se tzv. kreativnost očitovati na mjestima gdje liturgijske norme propisuju i riječi i obrednu formu.

Tumačenje zakonskih odredaba

Cilj tumačenja odredaba jest omogućiti kršćaninu da spozna vjerodostojno značenje neke odredbe. Ponajprije sami kanoni i norme obuhvaćaju staro pravilo koje se oblikovalo kao srednjovjekovni aforizam da je *običaj ili uporaba kršćanske zajednice* »najbolji tumač zakona« (kan. 27).

Drugo značajno pravilo tumačenja ponavljano se očitovalo u kanonima sadašnjega Zakona, počevši od apostolske konstitucije promulgacije *Sacrae disciplinae leges* (25. siječnja 1983.) Kanoni trebaju uvijek biti shvaćeni u svjetlu dokumenata Drugoga vatikanskog sabora i njihova duha, a ne obrnuto. Isto načelo vrijedi za liturgijske zakone kao što su oni koji su sadržani u liturgijskim knjigama ili u poslijekoncilskim dokumentima.

Liturgijska disciplina zadaje i određuje liturgijske molitve i geste kako bi zajednica koja slavi mogla u njima pronaći svoje stalno mjesto i trajno se vraćati njima, kao vrelu istinske duhovnosti.

Kada se ispituje tekst ili jezik bilo kojeg crkvenog zakona, kako bi mu se otkrilo pravo značenje, formalna norma je da zakone »treba shvatiti *prema vlastitom značenju riječi, promatranom u tekstu i u kontekstu*«. Ako to nije moguće, tada treba posegnuti za paralelnim mjestima (zakona), ako postoje, te za svrhom i okolnostima zakona i za nakanom zakonodavca (usp. kan. 17). Drugo temeljno pravilo, primjenjivo također na liturgijske zakone, jest da nakon uskog tumačenja (tj. ograničenog na mali broj slučajeva) trebaju slijediti zakoni koji suzuju slobodno vršenje prava ili zakoni koji sadrže izuzeće od zakona (usp. kan. 18). Redovito, sâm će jezik objasniti je li neko pravilo kanonski obvezatni zakon ili je jednostavna pobudnica ili preporuka. Različito od toga, sadašnje rubrike liturgijskih knjiga obično su pisane opisnim jezikom (tj. na indikativan način) a ne na zapovjedni način. Takve rubrike smatraju se pravilima za izvršavanje opisanih čina.

Smisao pravila koje se odnosi na »tekst i kontekst« je očit. Iako pojedine riječi mogu zadobiti iskrivljena značenja, redovito postoji jednostavno i konvencionalno značenje riječi i izraza korištenih u crkvenom zakonu, uključujući očit i liturgijski zakon. Također neposredni kontekst zakonskoga teksta u ovom slučaju liturgijskih zakona je očit: jezik koji se koristi u određenom tekstu, važnost izjavâ u *praenotanda* dotične liturgijske knjige, smještanje norme u širi odsjek ili unutar dokumenta te ostali rubrikarni naputci nekog obreda. Ta primarna određenost može biti dostatna. No, često je korisno ispitati analogne zakonske tekstove, zakonsku povijest (ako je dostupna, kao u slučaju dekretâ Drugoga vatikanskog sabora) ponekad i nacрте liturgijskih knjiga, jezik zastarjelih zakona (najvjerojatnije namjerno dokinutih ili zamijenjenih), kao i pozadinu zakona: cilj i okolnosti, nakanu zakonodavca.

Nastoji se voditi brigu: 1) o važnim teološkim i filozofskim strukturama zakona, osobito sakramentalne teologije i ekleziologije u slučaju liturgijskoga prava; 2) o otkrićima društvenih znanosti, osobito antropologije obreda; 3) o razdoblju i kulturalno uvjetovanoj naravi razdoblja kojemu pripada pisani zakon ili nepisani običaj; 4) o razboritosti i razumnosti ili nerazumnosti zakona; 5) o obliku ili tipu zakona koji je čas jasno normativan čas poticajan.

Obvezujuća snaga

Nakon što je značenje zakona definirano, može izroniti problem njegove kanonski obvezujuće snage. Problem stupnja težine kršenja zakona ili grijeh koji proizlazi iz nepoštivanja zakona redovito je materija moralne teologije koja se prepušta moralistima da ju izlažu i definiraju. Jedan primjer u kojem liturgijski zakon brižno izbjegava prosuditi stupanj težine nalazi se u kanonskom mandatu za zaređene i za ostale koji slave Časoslov. Umjesto da se kaže da je

ispuštanje jutarnje i večernje molitve težak moralni prekršaj, opća uredba o Časoslovu kaže neka se ti časovi ne propuštaju, osim zbog teškoga razloga.

Novi ton i duh poslijekoncilskoga liturgijskoga prava uključuje više od jednostavnog tumačenja za određivanje pripadne težine liturgijskih propisa. Novi duh zajedno s veoma tradicionalnim značenjima može pomoći u olakšavanju pastoralnoga tereta nekih zakona. Među tim tradicionalnim značenjima postoje različita načela povezana sa zakonom. Jedno je ono koje se odnosi na veoma detaljna minuciozna ili beznačajna pitanja prema načelu da se o sitnicama zakon ne brine (*de minimis non curat lex*). U tim slučajevima postoji samo poticaj, preporuka ili jednostavno opisni govor, a ne govor zapovijedi i propisa. Drugo je ono što kanonisti nazivaju intrinsečnim prestankom zakona, kada zakon prestaje zbog potpunog nedostatka cilja ili razboritosti ili razumne primjenjivosti. Druga pitanja mogu proizaći iz moralnih načela kao što je postojanje dovoljno opravdanih i teških razloga oslobađanja u odnosu na svrhu i cilj zakona. Čak treba primijeniti i krjepost *epikeje*, s ciljem i učinkom da se djelatnim učini nepoštivanje zakona u posebnim slučajevima i zbog opravdanoga razloga.

Liturgijske norme ne mogu zajamčiti ljepotu slavljenja samim time što će one biti točno izvršene. Norme i odredbe potrebno je čitati i razumijevati iz iskustva Kristova spasenjskoga djela koje po liturgiji preobražava život vjernika.

Nekoliko pravila

U skladu s kann. 27; 17 i 18. prvo je pravilo vezano uz aksiom da je običaj najbolje tumačenje zakona. Drugo: zakone treba razumjeti u vlastitoj značenju riječi kojima su oni izrečeni. Treće: važno je vidjeti da se usko tumačenje odnosi na zakone koji sužavaju slobodno vršenje prava ili sadrže izuzetak od zakona. U tumačenju rubrika i prethodnih napomena u liturgijskim knjigama valja se voditi temeljnim kriterijem značenja riječi u tekstu i kontekstu (liturgijskom); zatim treba razmotriti i analizirati analogne normative tekstove. Nadalje, rječnik rubrika često je opisan, a ponekad određujuć, a nerijetko poticajan, što im određuje i normativnost. Raspon je od odredbe do obredne, odnosno narativne naravi. Pritom se treba paziti na (latinske) izraze koji se koriste: a) *de more* (obično, po sebi...) govori o obredima koji se trebaju vršiti u svakome slavlju; b) *expedit, laudabiliter, valde commendatur* (prikladno je, koristi, pohvalno je, toplo se preporučuje; dobro je...) odnosi se na neobvezatne obrede, ali koji se žarko preporučuju; c) *ad libitum, pro opportunitate, si casus fert* (po izboru, na volju, prema prikladnosti, ako su prilike takve da...) govori o svemu onome što se želi ostaviti razboritoj procjeni, ukusu zajednice i predvoditelja, prilagodba stvarnim okolnostima.

Ti izrazi ne govore o tome da je svejedno kako se nešto čini ili čini li se uopće. Nipošto. Ovdje je naglasak na tome da se ti obredi ne prepuštaju nekoj formalističkoj odredbi te da se traži nutarnje čitanje liturgijske zbilje.

Niti jedan zakondovac ne može autorizacijom osigurati visoku kakvoću, na primjer, propovijedanja ili pjevanja, umjetnosti ili arhitekture. Paradoksalno taj cilj dostojnoga slavlja može izgledati veoma važnim, ali ne specifično i efikasno dohvatljiv dekretima. Zakon može zabraniti posebne vrste zlorab, od kojih neke mogu proizaći iz jednostavnoga liturgijskog i teološkog neznanja. Ili pak zakon može dati normativne naputke, potvrdne ili negativne, s ciljem da se poveća prikladnost obredne forme u slavlju i u zajedničkom sudjelovanju.

Razlozi ili glavna opravdanja liturgijskoga prava ne prejudiciraju objektivnu vrijed-

nost i bogatstvo posebnih zakona, a još manje istraživanja o značenju i traženju veće ili manje valjanosti; nastojanja oko uniformiranosti (što je suprotno jedinstvu) i gotovo posvemašnju odsutnost zakona. Želja da se razumije i poštuje liturgijsko pravo, onakvo kakvo ono jest, sa svim poslijekoncilskim otvorenostima promjeni i kreativnomu rastu, istinski je znak liturgijske obnove. A liturgija treba normativnost jer obred ima neku svoju *normalnu formu*, u kojoj se prepoznaju sve složenosti izražaja vjere, ali i odstupanja koja ponekad vode u plodonosni rast, a ponekad u dokidanje vlastitoga smisla i identiteta liturgije. ■

Liturgijski kalendar

KOLOVOZ

- 7 N **DEVETNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU**
 8 P **Sv. Dominik**, prezbiter, *spomendan*
 od dana: Pnz 10,12-22; Ps 147,12-15.19-20;
 Mt 17,22-27.
 9 U **SV. TEREZA BENEDIKTA OD KRIŽA**, dj. i muč., *blagdan*
 vl.: Hoš 2,16b.17b.21-22; Ps 45,11-12.14-17;
 Mt 25,1-13
 10 S **SV. LOVRO**, đakon i mučenik, *blagdan*
 vl.: 2Kor 9,6-10; Ps 112,1-2.5-9; Iv 12,24-26
 11 Č **Sv. Klara Asiška**, djevica, *spomendan*
 Jš 3,7-10a.11.13-17; Ps 114,1-6; Mt 18,21-19,1
 12 P *Svagdan; ili: Sv. Ivana Franciska de Chantal*
 Jš 24,1-13; Ps 136,1-3.16-18.21-22.24; Mt 19,3-12
 13 S *Svagdan; ili: sv. Poncijan, papa i Hipolit, prezb. i muč.*
 Jš 24,14-29; Ps 16,1-2a.5.7-8.11; Mt 19,13-15
 14 N **DVADESETA NEDJELJA KROZ GODINU**
 15 P **UZNESENJE BLAŽENE DJEVICE MARIJE**, *svetkovina*
 16 U *Svagdan; ili: Sv. Stjepan Ugarski; Sv. Rok*
 Suci 6,11-24a; Ps 85,9.11-14; Mt 19,23-30
 17 S *Svagdan: Suci 9,6-15; Ps 21,2-7; Mt 20,1-16a*
 18 Č *Svagdan: Suci 11,29-39a; Ps 40,5.7-10; Mt 22,1-14*
 19 P *Svagdan; ili: Sv. Ivan Eudes, prezbiter*
 Rut 1,1.3-6.14b-16.22; Ps 146,5-10; Mt 22,34-40
 20 S **Sv. Bernard**, opat i crkveni naučitelj, *spomendan*
 od dana: Rut 2,1-3.8-11; 4,13-17;
 Ps 128,1-5; Mt 23,1-12

- 21 N **DVADESET I PRVA NEDJELJA KROZ GODINU**
 22 P **Blažena Djevica Marija Kraljica**, *spomendan*
 od dana: 1Sol 1,1-5.8b-10; Ps 149,1-6a.9b;
 Mt 23,13-22
 23 U *Svagdan; ili: Sv. Ruža Limska*
 1Sol 2,1-8; Ps 139,1-6; Mt 23,23-26
 24 S **SV. BARTOL APOSTOL**, *blagdan*
 Otk 21,9b-14; Ps 145,10-13b.17-18; Iv 1,45-51
 25 Č *Svagdan; ili: Sv. Ljudevit; Sv. Josip Kalasancijski*
 1Sol 3,7-13; Ps 90,3-4.12-14.17; Mt 24,42-51
 26 P *Svagdan: 1Sol 4,1-8; Ps 97,1-2b.5-6.10-12; Mt 25,1-13*
 27 S **Sv. Monika**, *spomendan*
 1Sol 4,9-11; Ps 98,1.7-9; Mt 25,14-30
 28 N **DVADESET I DRUGA NEDJELJA KROZ GODINU**
 29 P **Mučeništvo sv. Ivana Krstitelja**, *spomendan*
 vl.: Jr 1,17-19; Ps 71,1-6b.15ab.17; Mk 6,17-29
 30 U *Svagdan: 1Sol 5,1-6.9-11; Ps 27,1.4.13-14; Lk 4,31-37*
 31 S *Svagdan: Kol 1,1-8; Ps 52,10-11; Lk 4,38-44*

RUJAN

- 1 Č *Svagdan: Kol 1,9-14; Ps 98,2-6; Lk 5,1-11*
 2 P *Svagdan: Kol 1,15-20; Ps 100,1-5; Lk 5,33-39*
 3 S **Sv. Grgur Veliki**, papa i crkveni naučitelj, *spomendan*
 od dana: Kol 1,21-23; Ps 54,3-4.6.8; Lk 6,1-5

Devetnaesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Pogledaj, Gospodine, na Savez svoj, i život svojih siromaha ne zaboravi zauvijek. Ustani, Bože, zauzmi se za svoju parnicu, ne zaboravi vike onih koji te zazivaju.

Ps 74,20.19. 22-23

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože, smijemo te zvati svojim Ocem. Daj da nam u srcu poraste duh sinovstva te uđemo u obećanu baštinu. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, prinosimo ti darove koje si nam ti udijelio. Molimo te, primi ih iz ruku svoje Crkve i snagom Duha pretvori u otajstvo spasenja. Po Kristu.

Prvo čitanje 1Kr 19,9a.11-13a

Stani u gori pred Gospodinom.

Čitanje Prve knjige o Kraljevima

U one dane:

Dode Ilija na Božje brdo Horeb, uđe u neku pećinu i prenoći u njoj. I gle, eto k njemu riječi Gospodnje. Glas mu reče:

»Iziđi i stani u gori pred Gospodinom.

Evo Gospodin upravo prolazi.«

Pred Gospodinom je bio silan vjor, tako snažan da je drobio brda i lomio hridi, ali Gospodin nije bio u olujnom vjoru; poslije olujnog vjora bio je potres, ali Gospodin nije bio u potresu; a poslije potresa bio je oganj, ali Gospodin nije bio u ognju; poslije ognja šapat laganog i blagog lahora. Kad je to čuo Ilija, zakri lice plaštem, iziđe i stade na ulazu u pećinu.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 85,9ab-14

Pripjev: Pokaži nam, Gospodine, milosrđe svoje i daj nam svoje spasenje!

Da poslušam što mi to Gospodin govori:

Gospodin obećava mir.

Zaista, blizu je njegovo spasenje onima koji ga se boje

i slava će njegova prebivati u zemlji našoj.

Ljubav će se i vjernost sastati, pravda i mir zagrliti.

Vjernost će nicat iz zemlje, pravda će gledat s nebasa.

Gospodin će dati sreću,

i zemlja naša urod svoj.

Pravda će stupati pred njim,

a mir tragom stopa njegovih.

Drugo čitanje Rim 9,1-5

Htio bih ja sâm proklet biti za braću svoju.

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Rimljanima

Braćo: Istinu govorim u Kristu, ne lažem;

susvjedok mi je savjest moja u Duhu

Svetom: silna mi je tuga i neprekidna

bol u srcu. Da, htio bih ja sâm proklet

biti, odvojen od Krista, za braću svoju, sunarodnjake svoje po tijelu.

Oni su Izraelci, njihovo je posinstvo, i slava,

i savezi, i zakonodavstvo, i bogoštovlje,

i obećanja; njihovi su i oci, od njih je,

po tijelu, i Krist, koji je iznad svega,

Bog blagoslovljen u vjekove. Amen.

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	78.3	O Bože, spasi me
ili:	76.1	Ja se u tvoju dobrotu
Otpj. ps.:	110	Pokaži nam, Gospodine
Prinosna:	237	Mir svoj, o Bože
Pričesna:	247	Uzmite, jedite
Završna:	183	Ti, Kriste, Kralj si vjekova

Gospodine, spasi me.
(M. I. Rupnik, Kapela sv. Josipa u
Samostanu ss. milosrdnica, Rijeka)

Pričesna pjesma

Kruh koji ću ja dati
tijelo je moje,
za život svijeta,
govori Gospodin.

Iv 6,52

Popričesna molitva

Gospodine, pričestili smo se
tijelom i krvlju tvoga Sina.
Ta pričest neka nas spasi
i utvrdi u svjetlu tvoje istine.
Po Kristu.

Pjesma prije Evandelja Ps 130,5

U Gospodina ja se uzdam,
duša se moja u njegovu uzda riječ.

Evandelje Mt 14,22-33

Zapovjedi mi da dođem k tebi po vodi!

Čitanje svetog Evandelja po Mateju

Pošto je nahranio mnoštvo, Isus odmah
prisili učenike da uđu u lađu i da se
prebace prijeko dok on otpusti mnoštvo.
A pošto otpusti mnoštvo, uziđe na goru,
nasamo, da se pomoli.

Uvečer bijaše ondje sam.

Lađa se već mnogo stadija bila otisnula
od kraja, šibana valovima. Bijaše protivan
vjetar. O četvrtoj noćnoj straži dođe on
k njima hodeći po moru. A učenici
ugledavši ga kako hodi po moru,
prestrašeni rekoše: »Utvara!« I od straha
kriknuše. Isus im odmah progovori:

»Hrabro samo! Ja sam! Ne bojte se!«

Petar prihvati i reče: »Gospodine, ako si ti,
zapovjedi mi da dođem k tebi po vodi!«

A on mu reče: »Dođi!« I Petar siđe s lađe te,
hodeći po vodi, pođe k Isusu. Ali kad spazi
vjetar, poplaši se, počne tonuti te krikne:

»Gospodine, spasi me!« Isus odmah pruži
ruku, dohvati ga i kaže mu:

»Malovjerni, zašto si posumnjao?«

Kad udoše u lađu, utihnu vjetar.

A oni na lađi poklone mu se ničice
govoreći: »Uistinu, ti si Sin Božji!«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Bogu Ocu koji nas oslobađa straha
i liječi od malovjernosti, uputimo svoje molitve
proseći dar čvrste i pouzdane vjere.

Molimo zajedno:

Učvrsti nam vjeru, Gospodine.

1. Za tvoju Crkvu, koja je na putu prema vječnoj domovini: pomози joj da bude čuvarica čvrste i cjelovite vjere te svi ljudi u njoj nađu sigurnost života, molimo te.
2. Za sve vjernike koji su opterećeni sumnjama: razari im vjeru svojim Duhom da u svim životnim iskušenjima prepoznaju i osjete snagu tvoje prisutnosti, molimo te.
3. Za sve koji u našem narodu nose odgovornost za opće dobro: prodahni ih svojom istinom i potakni da se u ljubavi prema svima zauzimaju za svakoga čovjeka, molimo te.
4. Za nas okupljene na ovom slavlju: daj da okrijepljeni riječju i tijelom tvoga Sina vjerno živimo njegovo evanđelje, molimo te.
5. Za preminulu našu braću i sestre: pridruži ih svojim svetima i izabranima, molimo te.

Svemogući Bože, ti si siguran oslonac i svjetlo našoj vjeri. Primi naše ponizne molitve i obdari nas milošću da nikada ne posumnjamo u tebe.
Po Kristu Gospodinu našem.

Kap vjere u moru problema

Evangelje koje naviješta Isusov hod po vodi i Petrov iskorak iz lađe zanimljiva su podloga ponajprije za učvršćivanje vjere, ali i nekih načela tumačenja Svetoga pisma, kako bismo izbjegli vjersku pouku koja može oduševiti djecu od desetak godina, ali ih istodobno, kada uđu u dvadesete, udaljiti od važnosti Biblije i utabati put prema ateizmu. Utišana oluja na moru nije spektakl neke 'svete magije', nego životna potreba, iskustvo vjere.

Samo ako posadašnjim Božji govor, tako da prihvatim činjenicu da Bog govori meni, samo ako ga pounutarnjim, tako da usvojim istinu da Bog ne želi moje sudjelovanje u spektaklu, nego moje obraćenje, mogu rasti u vjeri. Isus je u nama priželjkivao gorušičino zrno vjere, a slika se može pretvoriti i u kap vjere; kap vjere u moru problema. More je simbol životnih teškoća i prijetnja, pa tako i mi kažemo da imamo 'more problema'. Postoje trenutci kada se čini da ne možemo izdržati, zbog čeka se čuje povik: »Gospodine, spasi me!« To je iskustvo ljudske krhkosti, ali i pouzdanja u Boga.

I nije slučajno Petar u prvome planu s Isusom. Izabranik, koji je od Krista već primio obećanje da će biti temelj, dobiva obilježje čovjeka slabe vjere, malovjernoga. Osim toga, u Evanđelju je to ribar koji ne zna plivati... No, ovdje se ne naglašava oluja i poteškoće, nego nedostatak vjere.

Vjera koja prethodi putu

Učenici su Isusa ugledali kako dolazi k njima, hodeći po moru. Nakon prvotnoga straha i neprepoznavanja on ih ohrabruje: *Ja sam! Ne bojte se!* I Petar, ohrabren, želi pokušati taj hod po vodi, ali izgleda da nije potpuno shvatio Isusov poziv da po vodi dođe k njemu. Naime, Petar kao da je mislio da se taj poziv sa svojim posljedicama ne odnosi samo na njega, već i na vjetar, na uzburkano more. No, vjetar je i dalje udarao snažnim zamasi-ma, valovi nisu bili ništa manji negoli ranije.

Nakon prvih koraka, svjestan da se oko njega zapravo nije ništa promijenilo, počeo se bo-

Kad Isus uđe u lađu, more utihnu.

jati. Nije mu bila dovoljna tek riječ; htio je očitovanje izvanjske sigurnosti. Nije shvatio da je Učiteljeva riječ uže za koje se treba uhvatiti, kako bi se suprotstavio nevremenu. Tu se negdje nalazi nedostatak uporišta i svakoga od nas, ono što se zove prostor dvojba ili ne-vjere.

Vjera ne otvara put koji bi izbjegao mrak i neprimljive, već omogućuje da čujemo, vidimo glas Prisutnosti koja se bez vjere ne doživljava. Vjera me ne oslobađa ponekad tako teškoga zanimanja: biti čovjek. Izvanjski se može činiti, čak i argumentirano ustvrditi, da vjera ne olakšava, nego otežava put. Put nije lakši zbog toga što bi vjera bila neka nova snaga na putu, nego zbog toga što prethodi putu ili, jednostavnije rečeno, što putu daje smisao.

Vjera kao pozvanost, a ne povlaštenost

Isusova riječ: *Dođi!* ne vodi u povlaštenost, već u pozvanost. Ta je riječ tek sigurnost da me netko čeka. U trenutku kada o 'dubini vode' i 'vremenskim neprimljikama' razmišljam više nego o Riječi, počinjem tonuti. Možda se zbog toga

mnogima ne sviđa vjera. Ona redovito izgleda poput trupca koji pluta uzburkanim morem, a očito je da se nekima ne sviđa taj plutajući trupac. Lakše je posegnuti i zakoračiti u svijet parola, ideologija i zavodljivih šetnji obalama opipljivih obećanja.

No, sviđa mi se Petar. Precijenio je samoga sebe; možda se u svemu nalazila i težnja izdvajanja radi pokazivanja vlastite snage. Na kraju se vidi da nisu osobne sposobnosti, pa čak ni hrabrost pojedinaca, spasitelji. Jamčevina protiv brodoloma i potonuća je vjera. Čak je i kormilar – Petar – morao uzviknuti: »Gospodine, spasi me!« Kao kršćani dio smo te barke. Posadu ne čine nikakvi nad-ljudi, a ipak se osjećamo na sigurnome. Malo kasnije u tekstu Matejeva evanđelja (16, 18-19) čitamo kako je Isus Petru dao to ime – Stijena – i nije se obazirao što i stijena može tonuti.

Petar se želio odvojiti od ostalih, a mi bismo trebali naučiti da se do Boga ne dolazi ni leteći, niti hodajući po vodi, već hodajući vjerničkim korakom stazama ovoga svijeta u zajedništvu s drugim vjernicima. I moram priznati da me ne privlače vjernici koji ostavljaju dojam da im je sve jasno, s glavom u čudnoj, neutjelovljenoj duhovnosti, u vjeri koja naviješta Božje utjelovljenje, vazmeno tijelo i uskrsnuće tijela.

Vana curiositas

Divno je vidjeti da i prorok Ilija susreće Božju prisutnost baš u lahoru. Bog naviješten u Starome zavjetu jest Bog koji progovara i grmljavinom i ognjem i silom, ali se susreće poglavito u onome što je svakidašnje dohvatljivo. Nema mo izgovora tražiti ga samo u znakovima silovitosti koja jasno pokazuje da nismo gospodari života. Koliko nam samo jednostavnih stvorenja i susreta naviješta Boga; koliki su se trenutci šutnje ispunili Božjom blizinom!

Živa riječ ove nedjelje upozorenje je da ne razvijamo ispraznu znatiželju (*vanam curiositatem*). Bog se susreće u čežnji za čovjekom. Kako su samo moćne riječi apostola Pavla koji u tuzi i boli, zbog činjenice da njegova subraća i sestre nisu prepoznali Isusa, izjavljuje da bi sâm htio biti »proklet«, doslovno: *anatema*, odvojen od neba, dajući se svojoj braći. Znao je da nema pravo živjeti odvojeno s Bogom, dok su njegovi bližnji u istinskoj potrebi. Ako tako iskoračujemo iz lađe, s iskrenim stavom ljubavi, prihvatit će nas Božja ruka i očitovati se u najobičnijim okolnostima. Jer ona se objavljuje samo po ljubavi.

Drag mi je Petar koji, mokar kao miš, viče: *Gospodine, spasi me!* Sviđa mi se Petar koji se, nakon izlaska iz lađe, vraća u nju i zajedno s drugima ispovijeda: »Uistinu, ti si Sin Božji!«

Ivan Šaško

Bijaše večer, a lađa šibana protivnim vjetrom. To je slika stanja učenika bez Isusa. Ujedno, najavak Isusova predanja i Odlaska. Učenici na lađi nisu samo u opasnosti. Oni su u kušnji vjere. Glagol basanizo kaže da su valovi »iskušavali lađu«. Kušnja je toliko jaka da ubrzo ne prepoznaju Isusa koji im dolazi u susret. Najbolnija rana Crkve jest ne umjeti prepoznati Krista, 'zaboraviti' njegovu blizinu, sumnjati u njegovu snagu.

Odjeci Riječi

Predanje za braću

uz: Rim 9,1-5

U ovoj Poslanici i poglavljima 9 – 11 Pavao želi dati odgovor na pitanje o obraćenju Židova. Pavao utvrđuje sve ono što je značajno za Izrael kao izabrani Božji narod: »njihovo je posinstvo, i Slava, i Savezi, i zakonodavstvo, i bogoštovlje, i obećanja; njihovi su i oci, od njih je, po tijelu, i Krist« (rr. 4-5). Posinstvo Izraelaca nalazimo osobito u Izl 4,22 i Hoš 11,1. Slava Gospodnja je ona sjajna atmosfera i snaga njegove neposredne prisutnosti, koja je oce pratila u pustinji (usp. Izl 16,10), u kojoj je Mojsije dobio Toru (usp. Izl 24,16), njezino mjesto je bilo šator (usp. Izl 40,34sl), a poslije jeruzalemski hram (usp. Iz 6,3; Heb 9,5). Izraelcima pripadaju oci s kojima je započela povijest spasenja. Od njih potječe i Krist. Kao što Židovi nisu braća na temelju podrijetla nego izabranja, tako i Krist, premda je rođen kao Židov, nije na temelju toga Mesija.

Mario Cifrak

Dvadeseta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Pogledaj, štite naš,
Bože, pogledaj lice
Pomazanika svoga!
Zaista, jedan je dan
u dvorima tvojim bolji
od tisuću drugih.

Ps 84,10-11

Zborna molitva

Bože, onima koji te ljube
pripravio si nevidljiva dobra.
Daj nam smisao za pravu ljubav,
da tebe u svemu i nadasve volimo
te postignemo tvoja obećanja,
koja nadilaze svaku želju.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Primi, Gospodine, ove prinose
kojima se ostvaruje otajstvena
razmjena naših i tvojih darova.
Mi tebi donosimo što si nam
dao, a ti nam u svom daru
podaj sama sebe. Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 56,1.6-7

Sinove tuđinske dovest ću na svoju svetu goru!

Čitanje Knjige proroka Izaije
Ovo govori Gospodin:
»Držite se prava i činite pravdu,
jer će uskoro doći moj spas
i objaviti se moja pravednost.
A sinove tuđinske koji pristadoše uz
Gospodina da mu služe i da ljube ime
Gospodnje i da mu budu službenici,
sve koji poštuju subotu i ne oskvrnjuju je
i postojeći su u savezu mojem,
njih ću dovesti na svoju svetu goru
i razveseliti u svojem domu molitve.
Njihove žrtve paljenice i klanice
bit će ugodne na mojem žrtveniku,
jer će se dom moj zvati
dom molitve za sve narode.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 67,2-3.5-6.8

Pripjev: Neka te slave narodi, Bože,
svi narodi neka te slave!

Smilovao nam se Bog i blagoslovio nas,
obasjao nas licem svojim,
da bi sva zemlja upoznala putove tvoje,
svi puci tvoje spasenje!

Nek se vesele i kliču narodi
jer sudiš pucima pravedno
i narode vodiš na zemlji.

Neka te slave narodi, Bože,
svi narodi neka te slave!
Bog nas blagoslovio, Bog naš!
Neka ga štiju svi krajevi svjetski!

Drugo čitanje Rim 11,13-15.29-32

Neopozivi su dari i poziv Božji Izraelu.

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Rimljanima
Braćo:
Vama, poganima, velim:
ja kao apostol pogana službu svoju
proslavljam ne bih li na ljubomor izazvao
njih, tijelo svoje, i spasio neke od njih.
Jer ako je njihovo odbačenje izmirenje
svijeta, što li će biti njihovo prihvaćanje
ako ne oživljenje od mrtvih?
Ta neopozivi su dari i poziv Božji!
Doista, kao što vi некоć
bijaste neposlušni Bogu,
a sada po njihovoj neposlušnosti
zadobiste milosrđe, tako i oni sada
po milosrđu vama iskazanu postadoše
neposlušni da i oni sada zadobiju milosrđe.
Jer Bog je sve zatvorio u neposlušnost
da se svima smiluje.
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	226	Od sva se četiri vjetra
Otpj. ps.:	109	Neka te slave narodi
Prinosna:	230	Darove prinesite
Pričesna:	242	O sveta gozbo
Završna:	610	O Marijo mila

»Smiluj mi se, Gospodine!«
(minijatura iz Časoslova iz 1410.)

Pričesna pjesma

U Gospodina
je milosrđe
i obilno je u njega
otkupljenje.

Ps 130,7

Popričesna molitva

Gospodine, ovom pričesću
dao si nam dioništvo u svome
Sinu Isusu Kristu. Molimo te,
da nas sveta otajstva pre-
obrazu na njegovu sliku
te se pridružimo njegovoj
proslavi u nebu. Po Kristu.

Pjesma prije Evanđelja usp. Mt 4,23

Isus je propovijedao evanđelje o Kraljevstvu
i liječio svaku nemoć u narodu.

Evanđelje Mt 15,21-28

O ženo, velika je vjera tvoja!

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme:

Ode Isus i povuče se u krajeve tirske
i sidonske. I gle: žena neka, Kanaanka
iz onih krajeva, iziđe vičući:

»Smiluj mi se, Gospodine, Sine Davidov!
Kći mi je teško opsjednuta!«

Ali on joj ne uzvрати ni riječi.

Pristupe mu na to učenici te ga moljahu:

»Udovolji joj jer više za nama.«

On odgovori:

»Poslan sam samo k izgubljenim ovčama
doma Izraelova.« Ali ona pride, pokloni mu
se ničice i kaže: »Gospodine, pomози mi!«

On odgovori:

»Ne priliči uzeti kruh djeци
i baciti ga psićima.«

A ona će: »Da, Gospodine!

Ali psići jedu od mrvica što padaju
sa stola njihovih gospodara!«

Tada joj Isus reče:

»O ženo! Velika je vjera tvoja!
Neka ti bude kako želiš.«

I ozdravi joj kći toga časa.

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Bog nas je u Kristu nas poučio
kako valja ustrajno i ponizno moliti za dar
spasenje. Vjerni Kristovoj riječi, uputimo svoje
molitve nebeskom Ocu, zajedno proseći:

Smiluj nam se, Gospodine!

1. Za tvoju Crkvu: da bude zajednica svih ljudi
i naroda, ujedinenih ispovijedanjem iste vjere,
molimo te.
2. Za sve kršćane: da slijede Kristov put te jedni
u drugima prepoznaju braću i sestre,
molimo te.
3. Za svijet razdijeljen mnogim podjelama:
tvoj dar spasenja neka bude snaga pomirenja
i istinskoga zajedništva među svima,
molimo te.
4. Za sve koji su odbačeni zbog svoga siromaštva,
zbog vjere ili nacionalne pripadnosti: daruj im
radost života i ne dopusti da u njima usahne
nada u pobjedu Istine, molimo te.
5. Za ovu okupljenu zajednicu: daruj nam duh
iskrene molitve kako bi molitva bila hrana
našoj vjeri. molimo te.

Svemogući Bože, s vjerom se utječemo tvojoj
dobroti. Primi naše molitve i okrijepi nas da se
s predanjem zauzimamo za ovo što te molimo.
Po Kristu Gospodinu našem.

O velikoj vjeri žene Kanaanke

Dobro znamo da je Isus Krist zahtjevan i da istinski vjerovati u Isusa Krista nije lako. No, u današnjem nam se evanđeoskom ulomku Krist čini posebno teškim i neshvatljivim. Štoviše, ne bismo pogriješili ako bismo ga nazvali drskim i uvrjedljivim. Isus Krist triput drsko odbija ženu Kanaanu. Možete se i sami zamisliti u situaciji da vam je dijete bolesno ili ste sami u velikoj bolesti pa da vas Krist tako odbije. Prvi put Krist odbija tako da ne izusti ni riječi: »Ali on joj ne uzvratiti ni riječi.« Drugi put, na inzistiranje apostola koji su se vjerojatno uzrujali zbog ženina vriškanja (»jer više za nama«), Isus lakonski odgovara: »Poslan sam samo izgubljenim ovcama doma Izraelova.« To bi se moglo prevesti današnjim rječnikom: »Žao mi je, ali ne zanimaš me, imam važnijih poslova.« A treći put žena doživljava vrhunac odbacivanja: »Ne priliči uzeti kruh i baciti ga psićima.« Ne samo da ju je odbio, nego ju je nazvao »psićem«. Ima li veće uvrjede za ženu, za svakoga čovjeka, za nas – biti nazvan

psićem! Kako uopće razumjeti te Kristove teške riječi, njegovo uporno odbijanje? Što Isus time želi postići?

Bog odbija jer ljubi

Već smo u jednom prethodnom promišljanju (»Krist i učenici na putu u Emaus«) razmatrali o Kristu kao »zavodniku« u najpozitivnijem smislu riječi. Zavodnik je onaj koji se ne nameće izravno; on stvara napetost odnosa, napetost koja će se razriješiti ili predanošću ili napuštanjem. Mogli bismo i ovu Kristovu gestu odbijanja također protumačiti kao gestu zavodenja. No, ipak nije toliko riječ o zavodenju jer je žena ona koja prva dolazi Kristu; ona je ta koja nešto traži i moli, ona inicira susret. Sada se više ne može zavoditi, sad je potreban hitan odgovor. I Krist ga daje u obliku drskoga odbijanja. Bog u Isusu Kristu odbija ženu Kanaanu jer dobro zna kakve su ljudske molbe, zazivanja, vikanja za pomoć. Nije ljudima stalo do Boga, nego do sebe. Bog im je zakrpa za nastale 'rupe' u životu, ili padobran

»Ženo, velika je tvoja vjera!« (minijatura iz Časoslova iz 1410.)

koji otvaraju samo onda kad to moraju (C. S. Lewis). Odbijanje je tako jedini mogući Božji stav spram čovjekova moljakanja. Što čovjek više moli i više, Bog više odbija. Odbija jer želi vidjeti koliko je čovjeku stalo do Boga, hoće li ostati uz njega i kad je odbijen, kad je nazvan čak i psićem. Bog također odbija, tvrdi Augustin, kako bi »zapalio žudnju«. Tako naizgled osorno Kristovo ophođenje s Kanaankom u stvarnosti je Božja žudnja za čovjekom, za istinskim odnosom s čovjekom. Bog želi čovjeka zbog njega samoga i žudi za tim da i čovjek želi njega zbog njega samoga. Nije li to bit svakoga istinskog odnosa Boga i čovjeka, čovjeka i čovjeka? Nije li to ono što nazivamo ljubavlju? Da, Bog odbija jer ljubi.

Vjera kao prihvaćanje Božjega odbijanja

Kanaanka ne popušta, ne da se otjerati od Krista. Što on više odbija, ona više ustraje. To nam se čini sasvim uobičajenim, premda i nije baš tako. Možemo se prisjetiti kako smo i sami tražili nekakvu pomoć, pa nas je netko tako primio ili odbio te smo si rekli da više ne ćemo nikada tražiti pomoć, makar morali i umrijeti. Dakako, tada smo

s pravom čuvali svoje dostojanstvo, dostojanstvo svoje osobe i neovisnost o drugomu. No, nerijetko u odnosu prema drugima i prema Bogu obrana dostojanstva vlastite osobe biva zaprjekom ostvarenja istinskoga odnosa. Čovjek ustraje u obrani svojega dostojanstva, svoje neovisnosti i autonomije, svojega 'ega' i zapravo ne primjećuje drugoga, u ovom slučaju, ne razumije da odbijanje može biti izričaj ljubavi. Da, žena Kanaanka nas poučava da se dostojanstvo vlastite osobe može ostvariti i kroz odbijanje, odbijanje koje uvodi u odnos s drugim, s Bogom, u ovisnost o njemu (»poput psića«), poniznu ovisnost koja nas čini slobodnijima i dostojanstvenijima. A što je to nego vjera? Vjera je pronalaženje vlastitoga dostojanstva u drugomu, u Bogu. Ona je prihvaćanje odbijanja, Božjega odbijanja naših pogrešnih težnji, želja, misli i zahtjeva. Ona je poslušna predanost Božjemu odbijanju kako bi se Boga ljubilo zbog njega samoga. Tu vjeru Krist zato hvali: »O ženo! Velika je vjera tvoja! Neka ti bude kako želiš.« Tu »veliku vjeru« ponizne žene Kanaanke želim sebi i tebi, čitatelju.

Ivica Raguž

Žena Kanaanka dolazi k Isusu. Pripadnica poganskoga naroda, koji je bio trajna ugroza izabranom Božjem narodu, zaziva ga imenom »Gospodine«. To je čin vjere. Priznaje svoju nedostojnost, sama se priznaje »nedostojnim psićem«, ali vjera joj daje razlog molitve i nade u uslišanje. Nosi li naša molitva »Gospodine« značenje vjere, podložnosti i predanja? Je li onaj koga molimo uistinu za nas Gospodin, »Onaj koji je iznad svega«?

Odjeci Riječi

Snaga Kristova posluha

uz: Rim 11,13-15.29-32

Bog ne može opozvati svoje izabranje pa su, usprkos svojem odbijanju Krista, Židovi i dalje njegovi ljubimci. Pavao utemeljuje svoju tezu iznesenu u 11,28: »U pogledu evanđelja oni su, istina, protivnici poradi vas, ali u pogledu izabranja oni su ljubimci poradi otaca« tako što vrijeme neposluha slijedi vrijeme smilovanja. Kao što su nekoć pogani bili neposlušni, tako su sada Židovi i kao što je Božje smilovanje odvrtilo pogane od neposluha, takva je ista Božja namjera i sa Židovima koji su sada neposlušni. Tko je iskusio takvo Božje smilovanje, ne smije ga uskraćivati drugomu. Jer je Bog onaj koji je pokazao svoju pravednost u smrti i uskrsnuću Kristovu, spasenje Židova je posljedica spašavanja pogana. Nema neposluha koji ne bi bio okajan u Isusovoj smrti i koji bi se mogao dugo suprotstavljati ljubavi Božjoj. To Pavao očekuje za svoje sunarodnjake, koji su neposlušni, ali kojima će se Bog smilovati.

Mario Cifrak

Uznesenje blažene Djevice Marije

Ulazna pjesma

Znamenje veliko pokaza se
na nebu: žena zaodjenuta
suncem, mjesec joj pod
nogama, a na glavi vijenac
od dvanaest zvijezda.

Otk 12,1

Zborna molitva

Svemogućí vjekovječni Bože!
Ti si bezgrešnu Djevicu Mariju,
Majku svoga Sina, tijelom
i dušom uznio u nebesa.
Podaj nam, molimo, da uvijek
težimo za onim što je gore te
budemo sudionici njezine slave.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Uzašao k tebi, Gospodine,
naš odani prinos! Po zagovoru
blažene Djevice Marije na nebo
uznesene rasplamti nam srce
ognjem ljubavi da uvijek
težimo k tebi. Po Kristu.

Prvo čitanje Otk 11,19a; 12,1-6a.10ab
Žena zaodjenuta suncem, mjesec joj pod nogama.

Čitanje Knjige otkrivenja
svetog Ivana Apostola

Otvori se hram Božji na nebu i pokaza se
Kovčeg saveza njegova u hramu njegovu.
I znamenje veliko pokaza se na nebu:
Žena zaodjenuta suncem, mjesec joj pod
nogama, a na glavi vijenac od dvanaest
zvijezda. Trudna viče u porođajnim bolima
i mukama rađanja. I pokaza se drugo
znamenje na nebu: gle, Zmaj velik, ognjen,
sa sedam glava i deset rogova; na glavama
mu sedam kruna, a rep mu povlači trećinu
zvijezda nebeskih – i obori ih na zemlju.
Zmaj stade pred Ženu koja imaše roditi da
joj, čim rodi, proždere Dijete. I ona porodi
sina, mušića, koji će vladati svim narodima
palicom gvozdenom. I Dijete njezino bi
uzeto k Bogu i prijestolju njegovu. A Žena
pobježe u pustinju gdje joj Bog pripravi
sklonište. I začujem glas na nebu silan:
»Sada nasto spasenje i snaga i kraljevstvo
Boga našega i vlast Pomazanika njegova!«
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	568.1	Na nebu se pokaza
Otpj. ps.:	570	Zdesna ti je kraljica
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
Pričesna:	101	Kušajte i vidite
ili:	160/161	Veliča
Završna:	767	Lijepa si lijepa
ili:	768	O divna Djevice

Otpjevni psalam Ps 45,10b-12b.16

Pripjev: Zdesna ti je kraljica u zlatnoj odjeći.

Zdesna ti je kraljica u zlatnoj odjeći,
mnoštvom okružena.

»Slušaj, kćeri, pogledaj, prisluhni:
zaboravi svoj narod i dom oca svoga!«

»Zaželi li kralj ljepotu tvoju,
smjerno se pokloni njemu.«

S veseljem je vode i s klicanjem,
u kraljeve dvore ulazi.

Drugo čitanje 1Kor 15,20-27a
Prvina Krist, a zatim oni koji su Kristovi.

Čitanje Prve poslanice
svetog Pavla apostola Korinćanima
Braćo!

Krist uskrsnu od mrtvih, prvina usnulih!
Doista, po čovjeku smrt, po Čovjeku
i uskrsnuće od mrtvih! Jer kao što u Adamu
svi umiru, tako će u Kristu biti svi oživljeni.
Ali svatko u svom redu: prvina Krist, a zatim
koji su Kristovi, o njegovu dolasku; potom –
– svršetak, kad preda kraljevstvo Bogu
i Ocu, pošto obeskrjepi svako Vrhovništvo,
svaku Vlast i Silu. Doista, on treba da
kraljuje dok ne podloži sve neprijatelje pod
noge svoje. Kao posljednji neprijatelj bit će
obeskrjepljena Smrt jer sve podloži nogama
njegovim.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Uznesena je Marija na nebo;
rađuje se vojska anđela.

Marija u slavi Sina.
(Psaltir Roberta iz Lislea, 14. st., British Museum)

Pričesna pjesma

Svi naraštaji zvat
će me blaženom
jer mi velika djela
učini Svesilni.

Lk 1,48-49

Popričesna molitva

Primili smo, Gospodine,
spasonosna otajstva:
daj nam, molimo te,
na zagovor blažene
Djevice Marije na nebo
uznesene, prispjeti
k slavi uskrsnuća.
Po Kristu.

Evangelje Lk 1,39-56

Velika mi djela učini Svesilni: uzvisi neznatne.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U one dane usta Marija i pohiti u Gorje,
u grad Judin. Uđe u Zaharijinu kuću
i pozdravi Elizabetu. Čim Elizabeta začu
Marijin pozdrav, zaigra joj čedo u utrobi.
I napuni se Elizabeta Duha Svetoga
i povika iz svega glasa:

»Blagoslovljena ti među ženama
i blagoslovljen plod utrobe tvoje!
Ta otkuda meni da mi dođe majka
Gospodina mojega? Gledaj samo! Tek što
mi do ušiju doprije glas pozdrava tvoga,
zaigra mi od radosti čedo u utrobi.
Blažena ti što povjerova da će se ispuniti
što ti je rečeno od Gospodina!«

Tada Marija reče: »Veliča duša moja
Gospodina, klikće duh moj u Bogu, mome
Spasitelju, što pogleda na neznatnost
službenice svoje: odsad će me, evo, svi
naraštaji zvati blaženom. Jer velika mi
djela učini Svesilni, sveto je ime njegovo!
Od koljena do koljena dobrota je njegova
nad onima što se njega boje. Iskaza snagu
mišice svoje, rasprši oholice umišljene.
Silne zbaci s prijestolja, a uzvisi neznatne.
Gladne napuni dobrima, a bogate otpusti
prazne. Prihvati Izraela, slugu svoga, kako
obeća ocima našim: spomenuti se dobrote
svoje prema Abrahamu i potomstvu
njegovu do vijeka.« Marija osta s Elizabetom
oko tri mjeseca, a onda se vrati kući.
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Slaveći svetkovinu preslavne Djevice na nebo
uznesene, svoje molitve uputimo Ocu nebeskom
da nam već ovdje na zemlji udijeli iskusiti radost
nebeske slave:

1. Crkvu, Zaručnicu Kristovu, pozvao si da bude
slika tvoga kraljevstva: rasvijetli je vedrinom
svoga Duha da propovijedanjem i evanđeoskim
nastojanjem svim ljudima pruži ozračje tvoje
blizine, molimo te.
2. Sve krštenike, ti Gospodine, pozivaš da te slave
vjerodostojnim življenjem krsne milosti: obdari
ih snagom Marijina predanja da budu ustrajni
graditelji novoga neba i nove zemlje, molimo te.
3. Naše obitelji, Gospodine, ranjene su brigom za
vremenito i prolazno: probudi u njima radost
obiteljske molitve kako bi mogle prepoznavati
i živjeti vrjednote koje ne prolaze, molimo te.
4. Lik nebeske Majke okuplja danas mnoštvo
vjernika koji se utječu tvojoj dobroti: obdari ih
milošću koja im je po tvojoj volji potrebna
i nadahni ih za istinski život evanđelja, molimo te.
5. Spominjemo se, Gospodine, braće koja u vjeri
usnuše: primi ih u svoje nebesko kraljevstvo,
molimo te.

Svemoguću Bože, u Majci svoga Sina, blaženoj Djevici
Mariji, ostavio si nam najsajjniji primjer predanja
tvojoj volji. O snaži nas, molimo te, snagom njezine
vjere da uzmognemo vjerno živjeti tvoju riječ
te tako zavrijedimo biti dionici nebeske slave.
Po Kristu Gospodinu našem.

Velika molitva velike duše

Kada je Elizabeta zatrudnjela, Marija odlazi k njoj. Mjesto je imenovano kao grad Judin. No, ne znamo o kojem je mjestu riječ. Samo nagađamo. Svakako, riječ je o mjestu negdje u Judejskom gorju. Odlazi Elizabeti, ženi Zaharijinoj. Luka precizno kaže kako je ušla u Zaharijinu kuću. Dok Zahariju i Elizabetu uvijek spominje zajedno, o Mariji govori ne spominjući Josipa. Poštuje bračni par. Tko je u paru, neodvojiv je od drugoga. Elizabeta je Zaharijina žena, a Marija nije u paru s Josipom. Zaručena je s njim i Luka to kaže kada prvi put spominje Mariju. No, nisu bračni par. Obje su žene trudne. Elizabeta u vremenu kada to više ne bi mogla biti, a Marija u vremenu i odnosima koji još nisu dovoljni za trudnoću. Dvije trudne žene kod kojih trudnoća nije razumljiva sama po sebi. I jedna i druga trebaju dodatno pojašnjenje za svoju trudnoću. Elizabeta poznaje muža, ali je poodmakle dobi. Marija je mlada i može imati djecu, ali ne poznaje muža. U Elizabetinu slučaju muž ne može ništa jer ona ne može zatrudnjeti. Marija, pak, nema ni muža. Zato jedna i druga svoju trudnoću shvaćaju kao Božji zahvat. Trudne su, ali ne voljom muževljevom. Trudne su zahvaljujući Božjoj volji. Uz to, Zaharija je ostao bez glasa, a njegovo će se dijete kasnije nazivati »glasom koji viče u pustinji«. Tako Luka govori o Ivanu koji se ne identificira s onim što dobiva od oca, nego s pozivom koji dolazi od Oca nebeskoga. Oba djeteta su od početka u zamisli nevidljivoga Boga.

Kada Marija progovori, Elizabeta se pokreće. Dolaskom Marijinim i ona i njezino dijete se raduju. I ispunja je Duh Sveti. Dolazak Marijin prate Duh Sveti i radost. Ono što je Marija u sebi i po svojoj otvorenosti Bogu, puna Duha Svetoga, to prelazi na one s kojima se susreće. Tako je i inače s ljudima. Ono što jesmo prenosimo na druge. Ono kako nam je, zahvaća i one s kojima se susrećemo. Otvarajući se Bogu do-

puštamo da nas zahvati njegov Duh, a on se onda dotiče i onih s kojima se mi susrećemo. Onih kojima idemo.

Elizabeta opaža sve što se događa: da je Marija blagoslovljena, da je trudna, da joj je dijete blagoslovljeno i da je ono njezin Gospodin. Opaža i da se njezino dijete raduje i igra u utrobi. Vidi da je Marija blažena zbog svoje vjere. Ovako sabrano i sveobuhvatno opažanje velikih stvari nije svakodnevno. Kada se ljudima događaju velike stvari, redovito se njihovo opažanje suzi i sabere na njih same. Ovdje je Elizabeta na vrhuncu svoga života, a njezina je pozornost usmjerena na Mariju. I Mariji se događaju najvažniji preokreti u njezinu životu, a pozornost joj je usmjerena na Elizabetu i na velika Božja djela. Opažamo kako se pozornost usmjeruje na drugoga i na Boga samo kada je čovjek otvoren Bogu. Zapravo, kada pristane na vršenje Božje volje u svome životu.

Veliča

Marijin odgovor Elizabeti jest hvalospjev Božjim velikim djelima. Marija blagoslivlje Gospodina riječima koje dolaze iz duge povijesti odnosa izabranoga naroda s Bogom. Marija sebe jasno vidi unutar toga odnosa. Od praoca Abrahama do djeteta koje nosi u sebi ona opaža Božju dobrotu koja se prelijeva »od koljena na koljeno«. U središtu je Bog i njegova djela. Božja pravednost.

‘Veliča’, molitva koju je Crkva preuzela i moli je svaku večer, jest molitva koju može izreći samo velika duša. Počinje veličanjem Boga. Ništa ne traži, ništa ne moli, ništa ne prosi. Riječima i glasom veliča Božja djela. Uz to, Marija je govori iz određenog odmaka. Kao da promatra svoju vlastitu dušu i opisuje što se u njoj događa kada je usmjerena na ono što joj Bog čini. Odmak iz kojega Marija o sebi govori u trećem licu nije odmak neutralnosti. Naprotiv! Govori o svojoj duši s prizvukom iznenađenja i začuđenosti.

Prepozna je sebe u svojoj neznatnosti pred Bogom i ostaje začuđena Božjom veličinom. Samo oko pozornost na Božja djela otkriva sebe u svojoj neznatnosti i ne očajava, nego se raduje. Marijin odmak je korak prema Bogu. Vidi sebe iz njegove perspektive. Gleda sebe i svoj život odozgor. Vidi se unutar povijesti izabranoga naroda i u svjetlu Božje veličine. I što više moli, to više raste. Njezina se duša produbljuje i širi dok izriče svoju molitvu. Njezin uzlazak k Bogu počinje vrlo rano. Ona će na koncu svoga životnoga tijeka biti uznesena na nebo dušom i tijelom, ali se već za života duhom uzdigla prema Bogu.

Tamo gdje drugi vide ljudske borbe i nepravde, Marija vidi kako Bog vodi povijest. Tamo gdje politika iza maski pravednosti i zajedničkoga dobra promiče oholost i sebeljublje, Marija vidi Božju snagu. Tamo gdje ljudska taština vidi prijestolja i počasti, ona opaža snagu istine u poniznosti. Tamo gdje bogati više ne vide nikoga osim sebe, Marija opaža Božju skrb za siromašne. I tamo gdje mnogi više ne vide izabrani Izrael, Marija opaža nepromjenjivo Božje obećanje »Abrahamu i njegovu potomstvu dovijeka«.

Bog u ljudskom prijateljstvu

Luki ne izmiče da Marija ostaje tri mjeseca s Elizabetom. Nekako kao da daje vremensku mjeru prijateljstva i potrebe razgovora. Kada se Bog umiješa u središte ljudskoga života, tada je po-

trebno naći dosta vremena da se Božje djelo kroz razgovor s prijateljem smjesti u riječi i uhvati korijena u odnosima. Mariji se doduše anđeo ukazao bez svjedoka, onako kako život nastaje u ljubavnim trenucima koji ne trebaju svjedoke, ali Božja se dobrota ne skriva od drugih. Ona se dijeli s drugima. Luka opisuje dvije trudne žene. Njihov susret je susret s Bogom kroz njihovu djecu. Tako se Bog pokazuje najbliže životu. Odnos s njime nije bijeg od života. Naprotiv! Srce se odnosa s Bogom pokazuje u odnosu prema životu. Prema nerođenom životu! Prema drugome. Prema radosti! I prema vremenu koje čovjek zbog svoga odnosa s Bogom poklanja drugima.

U Crkvi se ozračje u kojem su se nalazile Marija i Elizabeta stvara za vrijeme euharistije. I tu je riječ o susretu ljudi jednih s drugima u radosti Božjoj i u prisutnosti njegova Duha. I tu je riječ o vremenu koje se ne troši ni u što drugo doli u razmatranje velikih Božjih djela. I euharistija je vrijeme kada se vjernicima daruje Božji pogled na ljudsku zbilju, na govor o pravednosti i zbilju nepravde, na maske taštine i izrabljivanje siromašnih, na borbe za vlasti i povjerenje u Božji konačni sud povijesti. Euharistija je mjesto na kojem iz sjećanja ne nestaje Božji odnos prema izabranom narodu. I, konačno, u euharistiji se nerijetko probudi žudnja za dugim boravkom s prijateljima i s Bogom.

Ante Vučković

»Žena, zaodjenuta suncem«, Majka Gospodinova, slika je kršćanske zajednice, obasjane Kristovom prisutnošću i svjetlom nebeske slave. Slike trudnoće i porođajnih bolova govore o iskustvu vjernika u svijetu koji je pobijeđen Kristovim uskrsnućem. Živjeti dar neba, usmjerujući sve prema budućoj proslavi u Bogu, znači biti pobjednikom u svakoj protivštini i iskušenju. Slika »Žene, zaodjenute Suncem« trajno preispituje našu vjernost i našu »sliku« u svijetu.

Odjeci Riječi

Krist, zalag našega uskrsnuća

uz: 1Kor 15, 20-27a

U svojoj argumentaciji Korinćanima koji su u svome karizmatičkom entuzijazmu vjerovali da su već dosegli uskrsnuće, Pavao daje jasno do znanja da samo »Krist uskrsnu od mrtvih, prvina usnulih!«. Već iz spominjanja »prvinâ« jasno je da su kršćani neraskidivo povezani s Kristovim uskrsnućem. No, on je kao takav prvi i, za sada, jedini od onih koji su izišli ispod vlasti smrti. On je uskrsnuo kao prvi i jamstvo za sve druge. Uskrsnuće mrtvih je događaj koji još iščekujemo i tiče se onih koji su Kristovi. Pavao povezuje uskrsnuće s paruzijom, konačnim Kristovim dolaskom. »Kao posljednji neprijatelj bit će pobijeđena smrt.« Krist u susretu sa smrću izlazi kao pobjednik. Čitamo u ovim redcima Pavlovo pozivanje na Ps 110, 1 koji izražava vjeru u Isusovo transcendentno mesijanstvo. Krist treba kraljevati sve dok svojim nogama ne podloži sve neprijatelje.

Mario Cifrak

Dvadeset i prva nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Prigni uho svoje, Gospodine,
i usliši me, spasi slugu
svoga koji se uzda u te!
Smiluj mi se, Gospode,
jer povazan vapijem k tebi.

Ps 86,1-3

Zborna molitva

Bože, ti ujedinjuješ srca vjernih
da isto hoće i za istim teže.
Daj narodu svome da ljubi što ti
zapovijedaš i želi što ti obećavaš
te u nestalnosti zemaljskog života
onamo smjera naše srce gdje su
prave radosti. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, jedinom žrtvom
svoga Sina stekao si novi
narod. Molimo te, daruj
svojoj Crkvi jedinstvo i mir.
Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 22,19-23

Metnut ću mu na pleća ključ od kuće Davidove.

Čitanje Knjige proroka Izaije
Ovo govori Gospodin Šibni,
upravitelju dvora:
»Lišit ću te tvoje službe
i otjerati s tvog mjesta;
i u onaj dan pozvat ću svoga slugu
Elijakima, sina Hilkijina.
Obući ću mu tvoju haljinu,
tvojim ću ga pojasom opasati,
tvoju ću mu vlast predati u ruke
te će biti otac žiteljima jeruzalemskim
i kući Judinoj. Metnut ću mu na pleća
ključ od kuće Davidove:
kad otvori, nitko neće zatvoriti,
kad zatvori, nitko neće otvoriti.
Kao klin zabit ću ga na tvrdu mjestu;
i postat će prijesto slave
domu oca svojega.«
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	83	Smiluj mi se, Gospode
Otpj. ps.:		Gospodine, vječna je ljubav tvoja (ŽV 8/2005)
Prinosna:	231	Jedan kruh
Pričesna:	200	O Kruše živi, milosni
ili:	136.1	Gospodine, ja vjerujem
Završna:	167.1 i 5	O Stvoritelju ljudi

Otpjevni psalam Ps 138,1-3.6.8bc

Pripjev: Gospodine, vječna je ljubav tvoja:
djelo ruku svojih ne zapusti!

Zahvaljujem ti, Gospodine, iz svega srca
jer si čuo riječi mojih usta.
Pred licem anđela pjevam tebi,
bacam se nice prema svetom hramu tvojemu.

Zahvaljujem imenu tvojem
za tvoju dobrotu i vjernost,
Kad sam te zazvao, uslišio si me,
dušu si moju pokrijepio.

Zaista, uzvišen je Gospodin,
ali gleda na ponizna,
a oholicu izdaleka poznaje.
Gospodine, vječna je ljubav tvoja:
djelo ruku svojih ne zapusti!

Drugo čitanje Rim 11,33-36

Sve je od njega i po njemu i za njega!

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Rimljanima
O dubino bogatstva,
i mudrosti,
i spoznanja Božjega!
Kako li su nedokučivi sudovi
i neistraživi putovi njegovi!
Doista, tko spozna misao Gospodnju,
tko li mu bi savjetnikom?
Ili: tko ga darom preteče
da bi mu se uzvratiti moralo?
Jer sve je od njega i po njemu i za njega!
Njemu slava u vjekove! Amen.
Riječ Gospodnja.

Što vi kažete tko sam ja?

Pričesna pjesma

Zemlja se nasićuje
plodom ruku tvojih,
Gospodine, da izvede
kruh iz zemlje i vino
što razvedruje srce
čovječje.

Ps 104,13-15

Popričesna molitva

Gospodine, izliječi nas
potpuno svojim milosnim
djelovanjem. Stvori nam
novo srce da uvijek činimo
što je tebi milo. Po Kristu.

Pjesma prije Evandelja Mt 16,18

Ti si Petar-Stijena i na toj stijeni
sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena
neće je nadvladati.

Evandjelje Mt 16,13-20

*Ti si Petar-Stijena. Tebi ću dati ključeve
kraljevstva nebeskoga.*

Čitanje svetog Evandjelja po Mateju
U ono vrijeme:

Dode Isus u krajeve Cezareje Filipove
i upita učenike: »Što govore ljudi,
tko je Sin Čovječji?«

Oni rekoše:

»Jedni da je Ivan Krstitelj; drugi da je Ilija;
treći opet da je Jeremija ili koji od proroka.«
Kaže im: »A vi, što vi kažete, tko sam ja?«

Šimun Petar prihvati i reče:

»Ti si Krist-Pomazanik,
Sin Boga živoga.«

Nato Isus reče njemu:

»Blago tebi, Šimune, sine Jonin,
jer ti to ne objavi tijelo i krv,
nego Otac moj, koji je na nebesima.

A ja tebi kažem: Ti si Petar-Stijena
i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju
i vrata paklena neće je nadvladati.

Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga,
pa što god svežeš na zemlji, bit će svezano
na nebesima; a što god odriješiš na zemlji,
bit će odriješeno na nebesima.«

Tada zaprijeti učenicima neka nikomu
ne reknu da je on Krist.

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Svemogućemu Ocu, koji nam je u svome Sinu
darovao otkupljenje, uputimo svoje iskrene
molitve:

1. Za Crkvu u svijetu: vodi je svojim Duhom
da vjernim življenjem evandjelja otkrije
pravo Kristovo lice svim ljudima, molimo te.
2. Za papu Benedikta, biskupa našega **I.**
i sve pastire Crkve: učvrsti ih u svojoj istini
da tvoje vjerne vode u mudrosti evandjelja
i u radosnome služenju braći ljudima,
molimo te.
3. Za sve koji su daleko od tebe: potakni ih
svojom milošću i primjerom kršćana da
u tebi nađu spasenje, molimo te.
4. Za ovu zajednicu tvojih vjernika:
nadahni nas da ljubav bude odgovor
na sve sumnje i na sve nepravde
koje nam život donosi, molimo te.
5. Za braću i sestre koji napustiše
ovozemaljski dom:
primi ih u svoj vječni mir, molimo te.

Svemogući Bože, ti si na čvrstoj stijeni vjere
svojih apostola podigao Crkvu, zajednicu
vjernika. Usliši nam smjerne molitve i pomози
da budemo vjerni graditelji tvoje Crkve i tvoga
Kraljevstva među ljudima koje susrećemo.
Po Kristu Gospodinu našem.

Znati i odgovoriti

Neovisno o tome koliko godina imamo i čime se bavimo, rijetko se obrađujemo postavljenim pitanjima. Iskustvo nas uči da osoba koja pita, uglavnom ne želi saznati nešto novo, nego dobiti potvrdu vlastitih zaključaka. Ako odgovor nije u skladu s očekivanjem dolazi do nesuglasica i sukoba. S druge strane, čini se da nema prevelike potražnje za našim mišljenjem. Mladima se prigovara nedostatak iskustva. Do mišljenja starijih drži se još manje, iz uvjerenja da oni ne mogu pratiti brzinu promjena u svijetu. Jedni nisu dovoljno uspješni, drugi školovani, treći mudri. Općenito, mišljenje većine slabo je traženo. Uvijek postoje oni koji misle, ili barem misle da misle, trudeći se uvjeriti nas da i sami pomislimo kako je to za naše dobro.

U sličnoj situaciji su i Isusovi učenici. Rijetko ih je tko pitao da iznesu vlastite sudove. Prije negoli su krenuli za Isusom, radili su svoj posao i šutjeli. Kasnije su bez puno riječi pratili Učitelja. Njihov govor zapisan u Novom zavjetu uglavnom su pitanja kada nešto ne razumiju ili traže pojašnjenje. Stoga ih Isusov upit iz današnjeg evanđelja »Što vi kažete tko sam ja?« ostavlja bez riječi. Ne znaju što bi odgovorili. Lakše im je prenijeti »što ljudi govore«. Kao što i mi većinu svojih stavova temeljimo na novinskim člancima, televizijskim i radio emisijama, informacijama s interneta, dakle na onome što su nam drugi plasirali i što žele da znamo, vjerujemo i mislimo, tako je i s učenicima. Znaju »što ljudi govore«, ali ne znaju što bi sami odgovorili. No, Isusu to nije dovoljno. On najprije poziva učenike da dođu i vide, a potom ih šalje svjedočiti. Poučava ih, a nakon toga im daje zadaću propovijedanja. Krist ne traži samo srce koje gori, nego i razum zahvaljujući kojemu se zbori. Zato kršćanstvo nije zbroj nejasnih osjećaja, ali ni naučenih formula. Ono traži i srce i razum. Učenik treba kako osjetiti tako i spoznati svoju vjeru, znati konkretne putove za njezino ispunjenje, ali i imati dovoljno zanosa da njima svakodnevno prolazi.

Vrijeme i vječnost

Državnik Winston Churchill poticao je svoje sunarodnjake na razbor riječima: »Ako zametnemo rat između prošlosti i sadašnjosti, vidjet ćemo da gubimo budućnost.« Svaki sukob između ovih kategorija eliminira jednu od njih. Isusovi suvremenici, a preko njih i učenici, zagledani su u prošlost. On je za njih tek jedan od proroka iz minulih vremena: Izaija, Jeremija, Ivan Krstitelj. Često se i sami tako ponašamo. Sadašnjost gledamo iz perspektive prošlosti. Današnje ljude i događaje mjerimo onim što se zbivalo prije dvadeset, sedamdeset ili tisuću i tristo godina. Pri tome se lako identificiramo s onima koji su bili tlačeni, tražeći pravdu ili osvetu, ali se ne prepoznajemo u tlačiteljima koji zaslužuju kaznu. Solidarizirajući se u prostoru i vremenu, vezujemo se isključivo s prošlim generacijama, ali zaboravljamo odgovornost za naraštaje koji tek dolaze. Stoga nam je sadašnjost uglavnom u sjeni povijesti ili ispunjena pričama o nekakvoj maglovitoj budućnosti koja nema alternative. Kako na naci-

Tebi ću dati ključeve Kraljevstva...

onalnom, tako i na vjerskom polju živimo od prošlosti. Katoličanstvo baštinimo od predaka. Kršćanstvo nam je plod tradicije. Zato u većinski katoličkoj zemlji imamo uglavnom nekršćanske zakone, kriminalci su društvena elita čije nepošteno stečeno imanje ugrađujemo u kamene temeljce naših crkava, korupcija je prihvatljivo ponašanje, a crkvene strukture kao da su kupljene povratom starih dugova. I na osobnom polju Krista doživljavamo kao osobu iz prošlosti ili lik iz nesigurne budućnosti. Slavimo blagdane kojima se sjećamo njegova rođenja, života, smrti i uskrsnuća u nekim davnim godinama ili se prema njemu odnosimo kao budućnosti koja još uvijek može čekati svoj trenutak »dolaska u slavi«. Zaboravljamo da je on onaj koji vlada vremenom.

Upravo takvoga Isusa otkriva nam današnje evanđelje. Predstavljen je kao kruna ranijih očekivanja koja su najavljivali proroci do Ivana Krstitelja, ali i početak novog vremena koje još uvijek nije u potpunosti donijelo svoje plodove. Razabire se to iz njegova dijaloga s Petrom. Apostol ga prepoznaje kao očekivanoga Krista-Pomazanika, dok mu Isus obećava da će i on sam imati zadaću privođenja svijeta konač-

nom spasenju »svezujući i odrješujući«. Na taj nas način Crkva, izgrađena na Stijeni, poučava da je ovo vrijeme u kojemu se nalazimo već otкупljeno, ali i obvezujuće prema vječnosti u kojoj još ne živimo. Ono je darovano nam »sada«, za vlastito posvećenje i izgradnju Crkve, Tijela Kristova. Sveti Toma Akvinski ustvrdio je da »ne treba očekivati neko drugo evanđelje Kraljevstva doli ono Kristovo koje će postići svoje ispunjenje s navještajem svim narodima«. Vjerujući u općinstvo svetih znamo da svatko od nas pojedinačno pridonosi ili usporava to ispunjenje vlastitim angažmanom oko uzdizanja svijeta ili srozavajući ga, svetosti Crkve i njezinoj grješnosti. Zato ovo »danas« može za nas biti milosno vrijeme spasenja, ali i vrijeme u kojemu se »vezujemo« za vječnost.

Svatko od nas »danas« svojim životom daje odgovor na pitanje: »A vi, što vi kažete, tko sam ja?« Nema sigurnosti konačnog odgovora, ali svakako će jedan odgovor biti konačan. O njemu ovisi hoćemo li dijeliti sudbinu Šibne kojemu u današnjem prvom čitanju Gospodin poručuje da će ga »lišiti službe i otjerati s mjesta« ili pak Šimuna – Stijene iz evanđelja koje ga hvali: »Blago tebi!«

Slavko Slišković

Isusova »predaja ključeva« apostolu Petru slika je poslanja Crkve. U Starom Zavjetu rabini i pismoznanci su »držali ključeve Pisma«; oni su tumačili tko je pravedan a tko grješan, tko spašen a tko izgubljen. Isus ih opominje da su za sebe uzeli »ključeve znanja« te zaprijekali drugima ulazak u Božje kraljevstvo.

Taj »ključ« Isus sada povjerava Crkvi: Taj svojim životom i naviještanjem evanđelja svima »otvara« vrata spasenja.

Ključevi nisu prvenstveno ni čast ni vlast, nego briga i odgovornost za spasenje drugih. Svi krštenici dionici su te odgovornosti.

Odjeci Riječi

Sve je od Krista i po njemu

uz: Rim 11,33-36

Svoju pohvalu neistraženim sudovima i putovima Božjeg spasenja Pavao oblikuje uz pomoć Iz 40, 13 i Job 15, 8. Postavljaju se tri pitanja. Tko je spoznao um Božji? Nitko. Tako je duboko Božje spoznanje! Tko je njemu bio savjetnikom? Nitko, osim njegove vlastite mudrosti. »Ona je povjerenica znanja Božjeg, izbiračica djela njegovih« (Mudr 8, 4). Pohvala se dakle izravno odnosi na mudrost: »O dubino njegove mudrosti!« Nadalje slijedi pitanje: Tko ga darom preteče da bi mu se uzvratiti moralo? Nitko. »O dubino bogatstva Božjega!« Samo od Boga dolazi sve, on je sve stvorio i dao, sve to je usmjereno samo na njega. Cijela povijest spasenja ide samo prema ostvarenju i ispunjenju slave Božje (usp. Rim 9, 23), kao njegove ljubavi u smislu da je »sve je od njega i po njemu i za njega! Njemu slava u vjekove!« (11, 36).

Mario Cifrak

Dvadeset i druga nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Smiluj mi se, Gospodine,
jer povazdan vapijem
k tebi. Jer ti si, Gospodine,
dobar i rado praštaš,
pun si ljubavi prema
svima koji te zazivaju.

Ps 86,3,5

Zborna molitva

Silni Bože, što god je dobro,
od tebe je. Usadi nam u srce ljubav
prema tebi, umnoži nam vjeru,
odgoji u nama što je dobro
i budnim okom čuvaj što si odgojio.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine,
nek nam ova žrtva uvijek
donosi blagoslov. Što nam
vanjski znakovi kažu,
nek ostvari snaga
tvoga Duha. Po Kristu.

Prvo čitanje Jr 20,7-9

Riječ mi Gospodnja postade na ruglo.

Čitanje Knjige proroka Jeremije
Ti me, Gospodine, zavede,
dadoh se zavesti,
nadjačao si me i svladao me.
A sada sam svima na podsmijeh
iz dana u dan, svatko me ismijava.
Jer kad god progovorim, moram vikati,
naviještati moram: »Nasilje! Propast!«
Doista, riječ mi Gospodnja
postade na ruglo i podsmijeh povazdan.
I rekoh u sebi: neću više na nj misliti
niti ću govoriti u njegovo ime.
Al tad mi u srcu bi kao rasplamtjeli oganj,
zapretan u kostima mojim:
uzalud se trudih da izdržim,
ne mogoh više.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 63,2-6.8-9

Pripjev: Tebe žeda duša moja,
Gospodine, Bože moj!

O Bože, ti si Bog moj:
gorljivo tebe tražim;
tebe žeda duša moja, tebe želi tijelo moje,
kao zemlja suha, žedna, bezvodna.

U svetišću sam tebe motrio
gledajući ti moć i slavu.
Ljubav je tvoja bolja od života,
moje će te usne slaviti.

Tako ću te slaviti za života,
u tvoje ću ime ruke dizati.
Duša će mi biti kao sala i mrsa sita,
hvalit ću te kliktavim ustima.

Ti postade meni pomoć,
kličem u sjeni krila tvojih.
Duša se moja k tebi privija,
desnica me tvoja drži.

Drugo čitanje Rim 12,1-2

Prikažite svoja tijela za žrtvu živu.

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Rimljanima
Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim:
prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu,
Bogu milu – kao svoje duhovno bogoslužje.
Ne suobličujte se ovomu svijetu,
nego se preobrazujte obnavljanjem
svoje pameti da možete razabirati
što je volja Božja, što li je dobro,
Bogu milo, savršeno.
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	214	Molimo tebe
Otpj. ps.:	107	Tebe žeda
Prinosna:	228	Po obećanju
Pričesna:	186	Sva ljubavi mi, Isuse
Završna:	260	O da bude radost

Isus poučava učenike o svojoj muci i smrti.
(*Biblia pauperum, Hesdin iz Amiena, oko 1450.,
Museum Meermanno Westreenianum, Den Haag*)

Pričesna pjesma

O kako je velika,
Gospode, tvoja
dobrota, koju
čuvaš za one koji
te se boje.

Ps 31,20

Popričesna molitva

Gospodine, blagovali smo
kruh s nebeskog stola.
Molimo te, po ovoj gozbi
ljubavi potakni nam srce
da ti služimo u svojoj braći.
Po Kristu.

Pjesma prije Evandelja usp. Ef 1,17-18

Otac Gospodina našega Isusa Krista
prosvijetlio nam oči srca da upoznamo
koje li nade u pozivu našem!

Evandelje Mt 16,21-27

Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe.

Čitanje svetog Evandelja po Mateju

U ono vrijeme:

Poče Isus upućivati učenike kako treba
da pođe u Jeruzalem, da mnogo pretrpi
od starješina, glavarova svećeničkih
i pismoznanaca, da bude ubijen
i treći dan da uskrsne.

Petar ga uze na stranu i počeo odvrćati:

»Bože sačuvaj, Gospodine!

Ne, to se tebi ne smije dogoditi!»

Isus se okrene i reče Petru:

»Nosi se od mene, sotonu!

Sablazan si mi jer ti nije na pameti
što je Božje, nego što je ljudsko!»

Tada Isus reče svojim učenicima:

»Hoće li tko za mnom, neka se odrekne
samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka
ide za mnom. Tko hoće život svoj spasiti,
izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi
mene, naći će ga. Tâ što će koristiti čovjeku
ako sav svijet stekne, a životu svojemu
naudi? Ili što će čovjek dati u zamjenu
za život svoj? Doći će, doista, Sin Čovječji
u slavi Oca svoga s anđelima svojim i tada
će naplatiti svakomu po djelima njegovim.«
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Svemogućemu Ocu, koji je poslao svoga Sina
da nam bude predvodnik na putu spasenja,
uputimo svoje vapaje, moleći
za dar oduševljenja u življenju vjere:

1. Za Crkvu koja hodočasti ovom zemljom prema
nebeskoj domovini: vodi je svojim Duhom
da zbog teškoća i otpora svijeta nikad ne
posustane u svjedočenju evandelja, molimo te.
2. Za sve koji se priznaju Kristovim vjernicima:
rasvijetli ih mudrošću Kristova križa te uzmognu
prihvatiti svoje životne križeve kao put spasenja,
molimo te.
3. Sve koji su zauzeti u skrbi za siromašne, stare
i nemoćne: okrijepi ih nesebičnošću darivanja
i radošću služenja, molimo te.
4. Za sve koji se nakon danâ odmora vraćaju
svojim redovitim obvezama: blagoslovi njihov
novi početak rada i zalaganja, molimo te.
5. Za nas ovdje sabrane: oslobodi nas od svake
navazanosti na dobra svijeta i pomози nam da
u Kristovu putu prepoznamo svoj put, molimo te.

Svemogući Bože, usliši nam molitve i pomози
da nas iskušenje križa i trpljenja ne obeshrabri
na putu vjere. Daj nam vjerno ići za tvojim Sinom
te jednom zavrijedimo biti dionici tvoje slave.
Po Kristu Gospodinu našem.

Odlazi od mene

Promatrajući današnju religioznost vidimo da je ona u svojoj pojavnosti, a i u svojoj srži, drukčija u odnosu na religioznost nekih drugih povijesnih vremena. Iako se često pretjeruje u govoru o 'lomu' između određenih povijesnih razdoblja i između načina razmišljanja, slike čovjeka i društva kao da ostaju nepromijenjene te se čini da oni koji govore da se ne događa »ništa novoga pod suncem« idu u drugu krajnost.

Kakva je razlika između religioznosti, duhovnosti i načina shvaćanja Boga najbolje se vidi u svjetlu svetopisamskih tekstova. Oni su najveća kritika ne samo idolopoklonstvu, shvaćenom kao klanjanje lažnim bogovima, nego su također kritika čovjekovu bavljenju samim sobom na krivi način, pa tako i bavljenju Bogom na krivi način. I premda se danas svim snagama trudimo tumačiti Pismo na temelju i na pozadini naše slike svijeta i čovjeka i naše slike Boga te da taj legitimni pol u hermeneutskom procesu tumačenja Pisma učinimo jedinim, Pismo se ipak tako lako ne predaje. Uvijek iznova izmiče i iznenađuje, kao što i dolikuje Božjoj riječi koja želi biti norma ničim normirana, norma koja sve normira.

Pripitomiti Pismo

A mi bismo htjeli 'pripitomiti' Pismo. Željeli bismo da ono odgovara nama, našim nutarnjim porivima i traženjima; da bude dio nekakve 'meke' religioznosti koja bi imala cilj pružiti nutarnji mir koji ne proizlazi iz hrvanja s Bogom, s čovjekom i sa svijetom, nego iz bijega od svega toga. To je duhovnost koja nosi želi skloniti u sigurnu zavjetrinu trenutnoga i prividnoga nutarnjeg mira

koji nam uvijek iznova daje snage da i dalje nastavimo djelovati putovima i načinima kojima smo navikli, utabanim stazama života. Mi se ne želimo obratiti. Želimo biti i ostati potvrđeni u našim svjetovima, u našim navikama, razmišljanjima i djelovanjima. Ono što tražimo jest snaga kako u tome opstati, stati i napredovati. Tražimo da i u tome Bog bude na našoj strani, da nam se prilagodi, da odgovori našim potrebama. Želimo religioznost i duhovnost koja nas potvrđuje, a ne dovodi u pitanje. To se vidi čak i onda kada nas prividno dovodi u pitanje.

Mnogi duhovni vođe, iscjelitelji, ponuđači brzog i lakog puta do Boga i sreće, govore kako su naš nemir i naša traženja znak da smo daleko od Boga, a smijeh, radost, mir uvijek znak pomirenosti s Bogom. Ali je li to baš tako? Bi li svetopisamski autori, a i likovi, prošli taj test, ili su živi dokaz da s ovako shvaćenom duhovnošću i religioznošću kršćanstvo nema ništa zajedničkoga ili tek pokoju zajedničku silnicu. Kršćanstvo ne nudi lažni mir, nego put i način življenja napetosti koja će svoje konačno rješenje doživjeti tek u susretu sa živim Bogom na kraju povijesti.

Petar u poniznosti spoznaje da je učenikstvo u nasljedovanju Gospodinova križa.

Biti pripitomljen Pismom

Tko bi razumio proroka Jeremiju i tko bi se želio s njime identificirati? Osjećati se zavedenim, izruganim, odbačenim, a sve poradi Riječi. Riječi koja ranjava, ali bez koje se ne može živjeti. Riječi koja se istovremeno pokazuje i kao prokletstvo i blagoslov. Riječi čija se snaga ne može ni sažeti niti pomiriti u jeftinom i jednostavnom receptu za mir duše. Riječ je to koja donosi oganj. I ne bi smo li riječi svetoga Pavla o suobličavanju svijetu danas mogli prevesti u govor o suobličavanju sebi. Ne suobličujte se sami sebi, svojim vizijama Boga i svijeta, nego se preobrazujte obnavljanjem svoje pameti, obnavljanjem koje kaže da nam Riječ dolazi u susret drukčije nego je mi očekujemo i želimo. Pismo ne želi da uništimo vlastitu volju, da ona nestane, kao ni naša pamet, ali nam jasno kaže da ona mora biti preoblikovana, iznova oblikovana, obnovljena, a to može postati samo iz i zbog susreta s Riječju života.

Tu je napetost živio i Petar. Sotonsko koje Isus razotkriva, krije su u Petrovoj namisli da Isusa, njegov život, poslanje i djelovanje podredi logici vlastitoga promišljanja, logici koja ni-

je preoblikovana nego je čvrsto ukorijenjena u očuvanje vlastitog ja i u promišljanje logike uspjeloga i dobro življenoga života koji izbjegava sve sukobe i nejasnoće. I ostalo bi tako da Petar nije bio izazvan i postiden Isusovim riječima. Da nije bio izazvan na sukob, na sučeljavanje, da nije čuo istinu koja ga je promijenila. Isus mu nije ostao dužan. Nije se bojavao Petrove reakcije. Nije polazio od stava kako je bolje pustiti ga na miru i ne miješati se u njegove stavove. Isus nije želio da Petar ostane u zabludi. Želio je da se Petrova pamet preoblikuje i da se suobliči njegovoj jer jedino je tako mogao imati pristup životu i ostvariti pravi autoritet na koji je bio pozvan. Autoritet koji ne proizlazi iz vlastite pameti, nego iz suobličivosti Kristovu poslanju i njegovim riječima.

Sve to uznemiruje, ali i oslobađa. U prividu nesigurnosti i nejasnoća, čak i u razmišljanju da nas je Krist ostavio, nude se život i odlučnost. Kroz sukob se ostvaruje neraskidiva povezanost. Riječ Pisma nas kroz nemir vodi k miru. Ne zaboravimo taj nemir. Jer kada ga nestane, neće biti Bog u nama, nego samo vlastita pamet koja nas vodi u propast.

Željko Tanjić

*Nakon ukora i opomene Petru,
Isus poučava svakoga učenika:
Odreći se samoga sebe, uzmi svoj
križ i slijedi me. Odreći se sebe, znači
podložiti svoju volju i svoja htijenja
Kristovu naumu, živjeti bez primisli
na nagradu, na zasluge, na priznanje.
Istinska ljubav odabire put bezuvjetnog
predanja, čak ne očekujući uzvrat
ljubavi. Evanđelje se ne živi
s pogodnom ili uvjetom. Ljubiti zbog
same ljubavi, činiti dobro zbog samoga
dobra – to je punina predanja.*

Odjeci Riječi

Bogoslužje života

uz: Rim 12,1-2

Pavao spominje milosrđe Božje kao konačnu snagu spasenja te poziva u ovoj Poslanici na konkretnu poslušnost Božjoj volji koja želi dobro kao čin ljubavi. U takvom činu ostvaruje se krštenje u kršćanskom životu (usp. Rim 6), u kojem kršćani odbijaju suobličiti se ovom vremenu a teže za promjenom svoje egzistencije po Kristovom Duhu, koji omogućuje novost njihovog pametnog, moralnog ponašanja. Kršćani su kao »svećenici« pozvani prinositi »žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu« (1 Pt 2, 5), prinositi »Bogu žrtvu hvalbenu, to jest plod usana što ispovijedaju ime njegovo. Dobrotvornosti i zajedništva ne zaboravljajte jer takve su žrtve mile Bogu!« (Heb 13,15-16). Treba da prikazuju »svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu – kao svoje duhovno bogoslužje« (Rim 12,1). Tako izvršuju kršćansko egzistencijalno bogoslužje, koje je u preoblikovanju cijeloga njihovog života po ljubavi Božjoj.

Mario Cifrak

Ikonografija uznesenja blažene Djevice Marije

O kršćanskom snu i buđenju

Svetkovina uznesenja blažene Djevice Marije u nebesku slavu na kršćanskome Zapadu među vjerničkim je pukom najraširenije marijansko slavlje. Sama dogma o Marijinu uznesenju na nebo svečano je proglašena tek godine 1950., apostolskom konstitucijom pape Pija XII. *Munificentissimus Deus*. Time je potvrđena dugostoljetna vjera Crkve da je presveta Djevica, Majka Gospodinova, »ispunivši tijek zemaljskoga života, bila dušom i tijelom uznesena u nebesku slavu te od Gospodina uzvišena kao kraljica svemira, da bude što sličnija svojemu Sinu, gospodaru i pobjedniku nad grijehom i smrću« (LG, 59). Taj je nauk još davno na iznimno jasan način sažeo papa Aleksandar III. (1159.-1181.) rečenicom: *Concepit sine pudore, peperit sine dolore et hinc migravit sine corruptione*. Za izvore takvome nauku i definiranju istine kršćanske vjere poslužili su brojni spisi ranokršćanske književnosti, osobito spisi svetih otaca, te teološke rasprave uglednih srednjovjekovnih autora. Uz te izvore i Predaju vrijedno je spomenuti i brojne apokrifne spise, nerijetko s naslovom *Transitus beatæ Virginis*, u kojima je vjernički osjećaj prenio drevnu vjeru Crkve, počesto »obogaćenu« pučkim vjerovanjima i zamišljajima. Kao potvrda drevnosti vjere u istinu o Marijinoj nebeskoj proslavi može se navesti i kršćanska ikonografija koja se s pravom prihvaća kao vrijedni *locus theologicus* i put kojim je kršćanska predaja čuvala, prenosila i kristalizirala istine vjere.

Prvi spomeni svetkovine Marijina uznesenja javljaju se u drugoj polovici 6. stoljeća, a svetkovina je uskoro (oko 600. godine) raširena na području čitavoga bizantskoga carstva, a nekoliko desetljeća kasnije, papa Teodor I., koji je bio jeruzalemskoga podrijetla, uvodi je i na Zapad. Premda je riječ o istoj istini vjere, trajno prisutnoj u predaji, kršćanske su zajednice na različite načine ispovijedale vjeru u Marijino uznesenje. Te razlike na jasan se način uočavaju u dvjema različitim ikonografskim tradicijama, istočnoj i zapadnoj.

Smrt kao san

Na Istoku se svetkovina Marijina uznesenja naziva *Koimesis* (lat. *dormitio*), usnuće. Smrt je san

koji čeka buđenje. Grčki glagol *koimao* izvorno znači spavati, ležati, a tek u prenesenom smislu prima značenje *umrijeti*. Smrt i san dva su ljudska iskustva koja religijske interpretacije vežu u isti semantički krug. Tako su u grčkoj mitologiji božanstva *Ypnos* i *Thanatos* (San i Smrt) djeca blizanci iste majke božice *Nyx* (Noć). U novozavjetnim spisima san je izraz kojim se prikladno izriče otajstvo kršćanske smrti: krštenik ne umire zauvijek; on se prepušta privremenom smrtnom »snu« iz kojega će biti »probuđen« na vječni život: »Probudi se ti što spavaš, ustani od mrtvih, i zasvijetlit će ti Krist!« (Ef 5,14) U nekim rukopisnim varijantama zadnji dio te Pavlove rečenice glasi: »i dodirnut ćeš Krista«. Shvaćajući Kristovu smrt kao usnuće, kršćanska je predaja samo otajstvo uskrsnuća, koje se zbilo u noći, razumijevla kao buđenje iz smrtnoga sna. Kršćanin se po smrti prepušta snu iz kojega će biti probuđen »u posljednji dan«. Zbog takvoga gledanja na smrt kršćani su svoja groblja nazivali *koimiterion* (od čega i lat. *cæmeterium*), mjesto snivanja, »počivalište«, mjesto spokoja, za razliku od pogana koji su svoje mrtve ukapali u *nekropolis*, grad mrtvih ili grad smrti, mjesto koje je izvan grada živih.

Ovo terminološkom pojašnjenju potrebno je pridodati i specifičnost istočne kršćanske tradicije koja je Isusovu smrt, odnosno »silazak u podzemlje«, uvijek promatrala kao jedinstveni čin s uskrsnućem. Krist je pobijedio smrt samim umiranjem. Njegovom smrću i sama je smrt umrla. Razlog je to što se i Marijin rastanak od zemaljskoga života i uznesenje u slavu neba nazivaju zajedničkim imenom *besmrtno usnuće* (*athantos koimesis*). To je pozadina u kojoj valja čitati i istočnjačku specifičnost ikonâ Marijina usnuća i prjelaska u slavu neba.

Marijino usnuće

Slijedeći opširne opise koji se nalaze u apokrifnim spisima o Marijinu usnuću i uznesenju u zajedništvo s uskrslim Sinom, razumljivo je da istočna ikonografija za središnji motiv prikaza toga događaja odabire lik Djevice Marije položene na smrtnu postelju. Prema apokrifnim 'svje-

dočanstvima' Majka Gospodinova umrla je u vrijeme judejskoga rata, između 66. i 70. godine, a neposredno prije smrti objavio joj se anđeo najavljujući joj prijelazak u nebesku slavu. Po anđellovoj objavi Marija se uspela na Maslinsku goru, gdje se redovito povlačila na molitvu. Za njezin rastanak od zemaljskoga života svi apostoli osim Tome na čudesan su način na oblacima bili preneseni u Jeruzalem da bi bili dionici toga jedinstvenoga događaja koji vjerno oslikava buduću proslavu svakoga krštenika. Marija je ubrzo »usnula«, a apostoli je sahraniše u Getsemanski vrt. Nakon tri dana dolazi apostol Toma i želeći iskazati čast Gospodinovoj Majci, odlazi na grob u kojemu, otvorivši ga, ne nalaze njezina tijela nego rasuto cvijeće, koje simbolizira novi život.

Na ikonama istočne crkve vidljiv je položeni Marijin lik, okužen apostolima. Njezino položeno tijelo, noseći svu simboliku horizontalnoga, označava zemlju, ljudsku narav. Dok se Marijino tijelo redovito nalazi u donjemu dijelu ikone, u središtu je ikone lik Krista koji silazi nad svoju Majku. Čest je motiv Krista koji, nad Marijinim usnulim tijelom, u rukama drži povijeno dijete, što označava Marijinu besmrtnu dušu koju oslobađa smrti i uvodi je u Očevu slavu. Motiv Marijina usnuća i Kristova silaska da je uvede u vječno zajedništvo sa sobom, od 11. stoljeća susreće se i u zapadnoj ikonografiji, a ubrzo se u isti ikonografski okvir ujedanjuju i drugi elementi, vlastiti do tada dvjema zapadnoj ikonografskoj tradiciji. Osobito pod utjecajem dvaju tada značajnih spisa – *Speculum historiale* i *Legenda aurea* – ikonografija na Zapadu ujedanjuje motive Marijina usnuća i njezino uznesenja dušom i tijelom u nebesku slavu.

Ovo stapanje dviju tradicija, utemeljenih na dvjema različitim načinima razumijevanja otajstva smrti i uskrsnuća, dalo je ikonografski prostor raznim »epizodama« Marijina prijelaska u nebesku slavu. Susrećemo tako drugi anđelov navještaj Mariji (objavljujući joj skori dan smrti), čudesni dolazak apostola u Jeruzalem, Marijino izdahnuće na smrtnoj postelji, Kristovo primanje Marijine duše, svečani ukop kojeg predvodi apostol Petar, polaganje Marijina tijela u grob, Kristov silazak da k sebi uzme Marijino tijelo, anđeoski prijenos Marijina tijela u nebesa, krunjenje Marije krunom nebeske slave... Na nekim ikonama susrećemo i druge, ne odveć če-

S. Maria in Trastevere, Rim, 13. st.

ste motive: uznemiravanje od strane Židova, dolazak apostola Tome, Marijino ukazanje Tomi, ostavljanje njezinoga pojasa u spomen na uznesenost tijela. Ipak, na Zapadu će od renesanse, a osobito u vrijeme baroka, prevladavajući motiv biti Marijino uznesenje u nebesku slavu, nerijetko na način da je anđeli okružuju i uznose u nebo, gdje je prima nebeski Otac. Najznačajniji primjer takve tipologije uznesenja jest Tizianovo platno u crkvi »dei Fari« u Veneciji (1518.) U kasnijim stoljećima pojavljuje se i osiromašeni motiv Marijina samostalnog uzlaska (ili »uzleta«) u nebo, u oblake, čime se zasjenjuje povezanost Marijine proslave s otajstvom Kristova vazma.

Sretno stapanje istočne i zapadne predaje stvorilo je pak jedinstvene prikaze, kao npr. onaj na mozaiku apsidalnoga luka u crkvi Svete Marije u Trastevere u Rimu (između 1140. i 1150.). Na tom prikazu Marija zajedno s Kristom sjedi na istome prijestolju, okrunjena krunom slave i zagrljena Kristovom desnom rukom. Krist drži otvorenu knjigu u kojoj se čitaju riječi *Veni electa mea et ponam in te thronum meum* (Dođi izabranice moja, u tebi ću uspostaviti prijestolje svoje), a Marija drži pergamentu s natpisom *Leva eius sub capite meo et dextera illius amplexabit me* (Njegova lijeva ruka mi je pod glavom, a desnicom me grli, Pj 2,6). Marijina proslavljenost očituje se u jedinstvenoj blizini s Kristom: tijela im se dodiruju, a haljine, otkane u zlatnim nitima, isprepliću, što pokazuje istu sudbinu vječnosti Krista i njegove Majke. Time Marija, personificirajući Crkvu, na divan način pokazuje sliku zaručničke ljubavi između Krista i Crkve, »sudbinu« svih krštenika. Svetkovina Marijina uznesenja rasvjetljuje nam otajstvo kršćanske smrti i otvara oči nade prema nebeskoj proslavi. (A.C.)

O ljepoti liturgije

Zatečen pred vratima crkve pitanjem novinara »Zašto idete u crkvu«, jedan je vjernik odgovorio: »Sviđa mi se gubiti vrijeme.« Novinarova površna znatiželja, očekujući nejasan i neodređen odgovor, prekinuta je jezgrovitom rečenicom koja nas propituje o iskrenosti našega pristupa liturgiji te o našim očekivanjima od sudjelovanja na liturgijskom slavlju. Novinar se, nakon neočekivanoga odgovora, imao razloga zapitati: Znam li što pitam?, ili: Može li se kršćaninu postaviti takvo pitanje? Doista, teško je u jednoznačnu i jasnu rečenicu zbiti odgovor na pitanje »zašto ići na misu«. Tako i pitanje naše čitateljice može biti samo izazov našem zajedničkom promišljanju o liturgiji i poticaj traganju za još neostvarenim iskustvima njezine zbilje.

Premda liturgija u svojoj obrednoj strukturi i 'izvedbenoj' dinamici slijedi »zadanu obrednu formu«, doživljenost onoga što obredna forma u sebi nosi nije zajamčena točnim i skladnim izvršenjem obredne norme i zadanosti. Liturgijski su čini u svojoj biti *slavlja vjere*, pa ih je nužno promatrati izvan utilitarističkoga mentaliteta u kojemu čovjek u svakomu ljudskom djelovanju traži razložnost, odnos uloženoga truda i postignute 'dobiti' te u tom odnosu odmjera smisao i korisnost svojih djela. Čovjek je u stalnome iskušenju da u potpunosti gospodari životom, pa je tako izazvan i da bude graditelj svoga osobnoga mira i zadovoljstva. Njegova »proizvodna sposobnost«, u kojoj se osjeća samostalnim i slobodnim bićem, postaje izazovom i za samostalno oblikovanje skladnoga odnosa s transcendentnim. No, takva čovjekova stremljenja često rađaju razočaranjem.

Prihvatimo li istinu da je liturgija *slavlje*, nužno je razumjeti da se liturgijsko slavlje uvijek naslanja na ono što se već dogodilo, na Događaj spasenja koji je neponovljiv, ali se trajno posadašnjuje i aktualizira u zajednici vjernika po njezinoj otvorenosti Kristovu daru spasenja

Rado čitam časopis *Živo vrelo*, osobito razmišljanja koja nas uvode u razumijevanje liturgije. Uvijek ostajem ugodno iznenađena i izazvana onim što čitam, a tragajući za takvim slavljem u našim zajednicama u meni se katkad rađa razočaranost zbog neostvarene ljepote slavlja. Što je potrebno učiniti da bi naša slavlja uistinu postala radosno spasenjsko zajedništvo s Kristom u zajednici vjernika?

s. M. Ivana

te po riječima i činima koji zajednicu sjedinjuju s Kristovim spasenjskim djelom. Obred sâm ništa ne čini, nego nas uvodi u ono što je već dođeno. Prvi smisao liturgijskoga čina jest dakle *slaviti Boga, iskazati hvalu* Bogu zbog njegova spasenja u kojemu je pokazao neizmjenost ljubavi prema čovjeku. Zato sudjelovanje u liturgijskom činu Crkve ne može biti motivirano traženjem koristi za osobni život ili pronalaskom rješenja za trenutne životne situacije, kao ni željom za životnom »moralnom korektnošću«. Sve te plemenite duhovne nakane, premda lišene svake materijalne koristi, mogu biti zamka u kojoj se utapaju smisao i ljepota liturgijskih slavlja Crkve. Liturgija je slavljenje spasenja i povjeravanje Božjemu spasenjskom naumu u kojemu On, s nama i po nama, želi dovršiti svoje djelo i ponovno uspostaviti iskonski sklad između Stvoritelja i svega stvorenja. Zato naše temeljno pitanje nije »što želimo postići ili zadobiti po liturgijskome slavlju«, nego: »Što po liturgiji Bog želi od nas i po nama?«

Romano Guardini je znao reći kako liturgija od nas traži da se u izvjesnoj mjeri odrekne svoje odraslosti, u kojoj želimo potpuno gospodariti svojim činima; udioništvo u liturgiji zahtijeva da budemo »poput djeteta«, otvoreni drugomu, spremni bez straha za »izgubljenim vremenom« prepustiti se »igri« koja stvara radost, zajedništvo, blizinu, povjerenje... Ljepota i smisao te »igre« nije u postignutoj 'pobjedi', nego u iskustvu zajedništva i blizine koja oplemenjuje i preobražava. Crkva, u skladu s Gospodinovim riječima i nakanama, nudi »formu slavlja« kako bi se slavljenci uvijek mogli s povjerenjem prepustiti »Božjoj spasenjskoj igri«. Igra pretpostavlja 'pravila' i 'norme', ali ljepota igre nije u njihovu strogo poštivanju. Bez pravila nema igre, ali samo radost i povjerenje mogu igri dati smisao, ljepotu i radost – unatoč 'izgubljenom vremenu'. ■

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL

Kaptol 26, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 3097 117 • faks: +385 (0)1 3097 118

e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

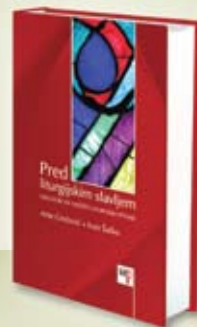
IVICA ŽIŽIĆ

Plemenita jednostavnost

Liturgija u iskustvu vjere.

17x24 cm ■ 334 str. ■ 160 kn

Ova zbirka sabranih tekstova zahvaljuje svoje postojanje slijedu misli proizašlih iz iščitavanja, osluškivanja i tumačenja ideja koje prate i promiču liturgijsku obnovu Crkve. Središnja poveznica knjige jest mišljenje liturgije u iskustvu vjere. Bogatstvo inteligencije vjere, uronjene u liturgijsko slavlje Crkve, polazište je ovih teoloških tumačenja otvorenih kulturalnim, estetskim, antropološkim i fenomenološkim gledištima na kršćansku simboliku i obrednost.

A. Crnčević • I. Šaško

Pred liturgijskim slavljem

Odgovori na najčešće liturgijska pitanja

12,5x20 cm ♦ 320 str. ♦ 120 kn

A. Crnčević • I. Šaško

Na vrelu liturgije

Teološka polazišta za novost slavljenja i življenja vjere

17x24 cm ♦ 680 str. ♦ 195 kn

Živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 13,00 kn. Inozemstvo: 3 EUR; 5 CHF; 6 USD; 6 CAD; 7 AUD

Godišnja pretplata: 169,00 kn. Inozemstvo: 39 EUR; 65 CHF; 78 USD; 78 CAD; 97.50 AUD – BiH, SRB, MNE: 30 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – 2340009-1110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – 703000-012769

SWIFT: PBZGHR2X – IBAN: HR88 2340 0091 1101 7499 4

